کۆرۆنا: تێکشکانی سیستەم -١… ئامادەکردنی لە ئەڵمانییەوە: کاوە جەلال

ئامادەکردنی لە ئەڵمانییەوە: کاوە جەلال
دیمانەیەک لەتەک ئێڕنست ق□لف، ڕۆژنامەوان. ئەم دیمانەیە لە 20.03.2020 لە (eingeschenkt.tv) ئەنجامدراوە. لە خوارەوە بڕێکی کەمی دیمانەکە بە داڕشتنەوەیەکی ئازاد دەدەمەوە. ک. ج.

بەشی یەکەم

- ئێرنستی هێژا، تۆ کتێبەکەت بەم ناونیشانە نووسیوە: “سونامی ی دارایی بەڕێوەیە”. ئایا هەنووکە خۆمان لە کوێدا دەبینینەوە؟ لە سەرەتای یان لەنێو جەرگەی سونامیەکەداین؟
- ئێمە لەنێو جەرگەی سونامیەکەداین. ئەوەی هەنووکە دەیبینین دوایەمین گەورە شەپۆلی سونامیەکەیە. ئێمە پێشتر دوو گەورە شەپۆلی دیکەی سونامیەکەمان ئەزموون کردووە، یەکەمیان ساڵی 1998 بوو، ئەو دەمە سیستەمی دارایی هێندەی نەمابوو تێکبشکێت، پاشان ساڵی 2007/2008 کە سیستەمی دارایی لە لایەن بانکە ناوەندییەکانەوە ڕزگار کرا، ئەوەش بە ڕژاندنی زۆری پارە بۆ نێو سیستەمەکە و دابەزاندنی بڕی سوو. لێ ئێستا پێدەچێت شەپۆلی کۆتاییمان هەبێت، چونکە ئێستا دەبێت لە پاشخانی تێکچوونی بۆرسەکاندا کە ئەم ماوەیە لە بازا□□انی پشکەکاندا یان لە بازاڕەکانی قەرزپێداندا بینیمانن، بۆمبی دیر□قاتەکە (*) تەقیبێتەوە. کەواتە ئەم سیستەمە تازە تیاچوو. ئەوەی ئێمە هەنووکە دەیبینین، بریتییە لە تێکشکانی تەواوەتی و سەرجەمیانەی سیستەمی دارایی، واتا ئەو سیستەمە کە ماوەی 70 ساڵ لەگۆڕێ بوو.
- ئێمە هەردووکمان دەزانین کە لە تیۆریدا سیستەمەکانی سوو تەمەنکورتن. لێ لە ڕابوردوودا بانکە ناوەندییەکان هەوڵیان دا بەڕێی دابەزاندنی بڕی سوو و لافاوی پارەوە هەموو ئەوانە لە ژیاندا بهێڵنەوە کە لەژێر مەترسیی مەرگدا بوون. ئایا ئەوە ئەمجارەش سەردەگرێت؟
- من وای بۆ دەچم کە ئەوە ئەمجارە سەرناگرێت. ئێمە لە دیسەمبەری ڕابوردوودا تێکشکانێکی گەورەمان هەبوو. پێشتر

بۆی یەکجار زۆری پارە خرایە نێو سیستەمەکەوە، بۆی سووەکان بەردەوام زۆرتر دابەزێنران، ئەوجا بەدوویدا هەوڵ درا سیستەمەکە ڕێکوپێک بکرێتەوە، واتا بگەڕێنرێتەوە بۆ شێوە ئاساییەکەی. لێ ئەو هەوڵە دیسەمبەری ڕابوردوو شکستی هێنا. لە دیسەمبەری ڕابوردووەوە سەرلەنوێ دەبینین کە بۆی سووسەندن بەردەوام پتر دادەبزێنرێت، ئەوە بە شێوازێکی یەکجار زۆر. لە دەوڵەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دوو کەمکردنەوەی بۆی سوو ئەنجامدران، بە ڕێژەی یەکجار زۆر، جارێک بە بڕی 0,5%، جارێکی دیکەش وا بزانم 1,5% یان 1,25%.

- بە هەر حاڵ کتوپڕ دابەزێنرا بۆ سەر ئاستی سفر. وابزانم ئەوە شێوی یەکشەممەی ڕابوردوو بوو. خۆی دەبوو دابەزاندنەکە ڕۆژی چوارشەممە ڕووبدات، لە ئەنجامدانی دابەزاندنەکە لە یەکشەممەدا سیگنالێک بوو بۆ بازاڕەکانی دارایی کە پێی گۆتن: بەڕێزان ئیمە ناتوانین تا ڕۆژی چوارشەممە ڕابووەستین…
- دروستە. ئەوەش پێشانی دەدات کە بانکە ناوەندییەکان چیدی دەرفەتیان نەماوە بۆ ئەوەی ئەم سیستەمە ڕزگاربکەن. ئەوان تەنیا ئەم دوو دەرفەتەیان هەیە: یان بەردەوام پارەی زیاتر دەرخواردی سیستەمەکە بدەن یان بۆی سووەکان دابەزێنن هەتا ئاستی ژێر سفر. لێ ئەو دابەزاندنانەی بۆی سوو نەیانتوانی مەبەست بپێکن. هەموو وە بەرهێنەرانی پارە پشکەکانیان فرۆشت، ئەوان بەکۆمەڵ چوون بۆ بۆرسەکان و شێتانە دەستیان کرد بە کڕینی ئاڵتون و زیو. بە هەر حاڵ، هەنووکە سیستەمەکە لە تێکشکاندایە، بە دیدی من تازە هیچ شتێک فریای ناکەوێت. بەگومان ئێستا دەبێت تاوانبارێک بدۆزرێتەوە بۆ ئەو تێکشکانە. من باوەڕ دەکەم ئێستا ئەو تاوانبارە دۆزراوەتەوە، ئەوەش لە فۆرمی ڤایرۆسێکدا.
- لە ئەو دوژمنە نادیارە.
- بەگومان وایە. من پزیشک نیم، شارەزاییم لە پزیشکیدا نییە، لێ من دەزانم هەندێکی ئەوە ڕاست نییە کە بە ئێمە دەگوترێت. منیش سەرەتا پەیوەند بە ڤایرۆسەکەوە ترسام، دوای ئەوەی یەکەم هەواڵەکانمان لە چینەوە یان هەواڵە ترسێنەرەکانمان لە ئیتالیاوە پێگەیشتن. لێ مرۆڤ پێویستە لێرەدا ئارام بێتەوە و بە تەواوەتی لەوە بکۆڵێتەوە کە ئەو هەواڵانە لەکوێوە دێن. لە پشتی هەموو هەواڵەکان و ڕەوشەکانی نەخۆشکەوتنەوە ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانی (WHO) خۆی دەبینێتەوە، ئێستاش گەرەکە بپرسین کە کێ لە پشتی ئەم

ڕێکخراوەی تەندروستیی جیهانییەوەیە. ئەم ڕێکخراوە ساڵی 1948 لە لایەن چەندین دەوڵەتەوە دامەزرێنرا، هەر ئەو دەوڵەتانەش لە یەکەمین دە ساڵەکانی تەمەنیدا بە تایبەتی پارەکەیان بۆ دابین دەکرد. لە ئەوە لە میانەی هەڵوەشاندنەوەی ڕێسا و ڕێنوماکانی پەیڕەویدا لە هێز خرا، ئەمەش دیاردەیەکی زۆر گرنگ بوو لە کایەی سیستەمی داراییدا، کە پێکەوە لە تەک شەپۆلێکی زەبەلاحی بە ئەهلیکردنی کەرتی دەوڵەتیدا ئەنجام درا، کە هەروەها ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانیشی گرتەوە. ئەوە بوو لە حەفتاکانەوە باربووییە دەوڵەتییەکان هەمیشە کەمتر کرانەوە، بەرانبەر ئەوەش باربوویی ئەهلی چوونە نێوییەوە، ئەو دامەزراو و فیرمایانەش بریتین لە فوندەیشنەکان و پیشەسازیی دەرمان کە هەنووکە 85%یان لەدەستدایە.

- کەواتە ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانی ئۆرگانێکی لۆبیی پیشەسازییەکانی دەرمانە؟
- من وای دەبینم. ئاخر گەر مرۆ تەمویلە داراییەکە لە پاشخاندا ببینێت، ئەوا ناچارە ببێژێت کە ئەستا نەک دەوڵەتان، بەڵکو فوندەیشنەکان و پیشەسازیی دەرمان کاریگەرییان بە سەرییەوە هەیە. ئەو دامەزراوانەش هیچی دیکە نین جگە لە ڕێکخراوی ئەوتۆ کە تێیاندا کەسانی دەوڵەمەند پارەکانیان لە دەستپێڕاگەیشتنی زەریبە بەدووردەگرن. لەم پەیوەندییەدا گەورەترین فوندەیشنی نێو ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانی بریتییە لە (bill and miranda gates foundation)، کە خۆی وەک ڕێکخراوێکی خێری دەردەخات، لە ئەوەندە بەسە کە تەماشای پاکەتی پشکەکانی فوندەیشنەکە بکەین. ئەو پشکی زەبەلاحی لە کۆکا کۆلا و پێپسی کۆلادا هەیە، کەواتە لە بەرهەمهێنەری ئەتەدا کە هەندە مەبەستیان تەندروستیی گەل نییە. ئەمە زۆر سەرنجڕاکێشە. ئەوجا پیشەسازیی دەرمانیش بە هەمان شێوە ئەو کاریگەرییەی لەسەر ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانی هەیە. با بڵێین کە لە پاندێمییەکانی ڕابوردوودا چی ڕووی داوە، بۆ نموونە کاتێک ساڵی 2005 ئەنفلەنزای باڵندە بڵاوبوەوە. ئەو دەمەش وەک ئەمڕۆ لە لایەن ڕێکخراوی تەندروستیی جیهانییەوە پەرچەکرداری هاوشێوە نوێنرا. ئەو دەمە بەڕێوەبەرێکی ڕێکخراوەکە گۆتی، کە بەهۆی ئەو ئەنفلەنزایەوە چاوەڕوانی 7 ملیۆن مردوو دەکەن. ئەو دەمەش هیستریایەکی یەکجار گەورە وروژێنرا، حکومەتەکان ناچار بوون بە ڕێژەی خەیاڵی دەرمان لە پیشەسازیی دەرمان بکڕن، لە لە

سەرەنجامدا کەمێک زیاتر لە 150 کەس بەهۆی ئەو ئەلفلەنزایەوە مردن، لە ئەڵمانیا یەک تاکە کەس نەمرد. لە تیجارەتەکە بە ڕێژەی خەیالی ئەنجام درا. ئەوجا هەمان ئەو بەڕێوەبەرە ساڵی 2007 گواستییەوە بۆ لای یەکێک لە گەورەترین پیشەسازییەکانی دەرمان بە ناوی نۆڤارتیس (Novartis). ئەو هەموو بەرژەوەندییە لە پاشخاندا کاران. گەر مرۆ ڕەچاوی ئەمانە بکات، ئەوا ئەمڕۆ پێویست ناکات بخزێتە نێو هیستریاوە.

- کەسان هەن کە بە ترساندن پارە پەیدا دەکەن، ئەمە لە لایەکی دی ئەم قەناغەی دەریقاتمان هەیە، کە کۆرسەکانی بۆرسە دادەبەزن. ئێستا سەرەتای ئیفلاسکردنی چەندین فیرما دەستی پێکردووە، دەوڵەتەکانیش بە هەمان چارەسەری ڕابوردوو وەڵام دەدەنەوە، کە لە خودی ڕابوردووشدا سوودی نەبووە، واتا ڕشتنی زۆرتری پارە، یان ڕێکخستنی کاری کورتخایەن و هتد. ئەوجا بەهۆی هیستریای کۆرۆناوە دەوڵەتان لە ئاستی جیهاندا بواری ئابوورییەکەی خۆیان لەکاردەخەن، لەرێشدا بڕی پارە هەڵدەئاوسێنرێت، لە بەرانبەر ئەوە هەنووکە دەرخستەکانی شمەک و کاروباری خزمەتگوزاری بچووکتر دەبنەوە. ئایا ئەوە ئامادەسازییەکی تەواوەتی نییە بۆ هیوپەر ئینفلاسیۆنێک (گرانبوونی بەزری شمەک)؟
- بێگومان وایە. وابزانم هەنگ کەنگ یەکەم دەوڵەت بوو کە "هەلیکۆپتەر مەنی" (helicopter money)ی بەگەرخست، واتا پارەی هەلیکۆپتەر کە بەو پێیە هەر هاوڵاتییەک بڕێک پارەی لە لایەن حکومەتەوە یان بانکی ناوەندییەوە بۆ حەواڵە دەکرێت. هەروەها ئەمەریکا هەمان پلانی ڕاگەیاند، حکومەتانی دیکەش لەم پەیوەندییەدا تێبینیی خۆیان دا. لە پارەی هەلیکۆپتەر دوایەمین هەوڵدانی هیوابڕاوە بۆ ڕزگارکردنی ئەوە کە چیدی ڕزگار ناکرێت. ئاخر ناشێت تەنیا یەکجار پارەی هەلیکۆپتەر بدرێت، بەڵکو دەبێت ناوبەناو لە میانەی دیاریکراودا بدرێت، لەرێشدا ئاشکرایە گەر دەست بنرێتە بینی بواری ئابوورییەوە، ئەوا دەبێت شتێک پارە بەو خەڵکە بدرێت تاکو خۆیان لە ژیاندا بهێڵنەوە. ئەوجا خەڵک بەو پارەیە شت دەکڕێت، کە کاریگەریی لەسەر نرخەکان دەنوێنێت، بۆیە دەتوانین ببێژین کە ئەوە هیوپەر ئینفلاسیۆنی بەدوودا دێت.

…

ئەوجا پەیوەند بە نرخی نەوتەوە نەوەندەکی دیکەی گرنگمان هەیە. ئەمە هەنووکە تەنیا تێکشکانی سەرجەمیانەی سیستەمی

داراییمان لە جیهاندا نییە، بەڵکو هەروەها خۆمان لە سەرەتای سەردەمی ڕێکخستنەوەیەکی ستراتیژیانەی نوێی ڕێکخراوی جیهاندا دەبینینەوە. لە مانگی سێی ئەم ساڵەدا ڕووداوێکی گرنگ هەبوو کە لە نێوەندی گشتیدا ئەوەندە دانوستان نەکرا، واتا کۆنفرانسی ئۆپیک لە ڤیین. هاوکات لەپاڵ ئەودا ڕێکخراوێکی دیکە هەیە بە ناوی ئۆپیک پلوز (Opec plus)، کە روسیا و چەند دەوڵەتێکی دی سەر بە ئەمیانن. ئەم دوو ڕێکخراوە گەورەترین دەرهێنەری نەوتن لە جیهاندا. لەم ڕەوشەدا دەوڵەتی سعودی عەرەبی کە لە ڕۆژهەڵاتی نزیک یەکێک بوو لە گرنگترین هاوپەیمانەکانی ئەمەریکا، تەواو ئاشکرا دژی ئەمەریکا وەستایەوە. بێگومان سەرجەمی مەسەلەکە کەمێک شاررایەوە، وا پێشان درا کە گۆیا سعودی عەرەبی و ڕوسیا ناتوانن ڕێکبکەون، لەبەرشدا مەسەلەکە ئەوە بوو کە بڕی دەرهێنانی نەوت کەمبکرێتەوە، چونکە هەنووکە بەهۆی کەمیی ڕێژەی بەرهەمهێنانەوە زۆر کەم داخوازی لەسەر نەوت هەیە، بۆیە ویستیان بڕی دەرهێنانی نەوت سنووردار بکەن بۆ ئەوەی نرخی نەوت بەرز بمێنێتەوە، لە لەسەر ئەوە وا پێشان درا کە گۆیا نەیانتوانیوە ڕێکبکەون، ئەوجا گۆیا ناکۆکی هەبووە لە نێوان سعودی عەرەبی و ڕوسیادا. لە گەر بە وردی بڕوانین، ئەوا دەبینین کە گەورەترین دۆڕاوی ئەم مەسەلەیە ئەمەریکایە. ئەمەریکا لە ساڵانی رابوردوودا توانیی بەڕێی فڕەکینگ-ەوە (Fracking) خۆی لە ڕووی وزەوە سەربەخۆ بکات، لە سەدان ملیۆن دۆلار ڕژێنرانە نێو ئەم ئیندوسترییەی (گەلێ فیرما بەرهەمهێنەری) فڕەکینگەوە. کێشەکە ئەوەیە کە فڕەکینگ پێویستی بە نرخێکی تا ڕادەیەک بەرز بۆ نەوت هەیە، نزیکەی 60 دۆلار بۆ هەر بەرمیلێک، …

- لە ئەوان لە حاڵەتی نرخی هەنووکەی نەوتدا بە 20 یان 26 دۆلار زیانی زۆر گەورە دەکەن…
- بەڕی ئەو فیرمایانە لە تێکشکاندان. ئەوجا دەبێت هاوکات ئەوەش بزانین کە هەنوکە گەورەترین بەقی قەرزمان لە ئاستی جیهانیدا هەیە. هەموو ئەو قەرزانە کە هەن و دەبێت بدرێنەوە، هەنووکە توانا بۆ دانەوەیان نییە، بۆیە ئێستا بڕی قەرزی تەمەڵ (**) چەند جا زیاد دەکات، لەم ڕوانگەیەشەوە سیستەمی دارایی لە چەند لاوە فشاری لەسەرە کە ئیدی ناتوانێت خۆی بهێڵێتەوە. کێشەکەی دی بریتییە لە بەقی دەریڤات. بەڕێی تەنیا دابەزینی نرخی نەوت بۆ ژێر 30 دۆلار لە

توانایدایە بڵقی دێریفات بتەقێنێت، چونکە نەوت لە ئاستی جیهانـــدا گەورەترین بـــا بەتی بازرگـــانییە، ســـەرجەمی بازرگانیەکانیش لە بواری نەوتدا بەڕێی دێریفاتەوە مسۆگەر دەکرێن، ئەم مسۆگەرکردنەش کاری خۆی پێ بەدیدەهێنرێت گەر نرخی نەوت تا ڕادەیەک لە ئاستێکدا ڕا بگیرێت.

() دێریفات: ئامرازەکانی دارایی کە نرخەکەیان یان کۆرسەکەیان لە با بەتێکی بازاڕەوە وەک بەها یەکی زەمینەیی دیاریدەکرێت. (*) قەرزی تەمەڵ بەو جۆرە قەرەزە دەگۆترێت، کە لە لایەنی قەرزدەرەوە ڕیسکێکی گەورە لە خۆ دەگرێت، کە دەشێت قەرزوەرگر توانای دانەوەی نەبێت.

ئێمەی دوای کۆرۆنـــا … عـــومەر محەمەد

ئەمرۆ جیهان ل□ بەردەم کارەساتێکی جیهانیدایە، پەتای کۆرۆنا ژیان وپەیوەندی کۆمەڵایەتی وئابوری جیهانی خستووەتە دۆخێکی نائارام و جیاوازترەوە، بێگومان پەیوەندی سیاسیش لەسەر ئاستی دونیادا گۆڕانکاری بەسەردادێت و کاریگەری وکاردانەوەکانی لە سەرەتای دەرکەوتندان، ئەوەی کە هەتا ئیستا بەزەقی دیارە نائارامی جیهانە بەدەست قایرۆسی کۆرانا وە، دەنا هێشتا نائارامی سیاسی وەک پێویست بەدیار نەکەوتووە. بەڵام سەرەتاکانی لە لێدوانەکانی کۆشکی سپی و مۆسکۆو پەکیندا دیارن.

ئەگەرچی هێشتا رێژەی مردن بەهۆی کۆرۆناوە کەمە، بەڵام وروژاندنی لەراگەیاندندا دڵەڕاوکێ وترسێکی زۆری بەجێهێشتووە، ئەمەش بێ هۆکار نییە، بەهەرحاڵ ئێستا مر□قایەتی ل□ بەردەم پرسیاری ئالۆزدایە، ژیان و بەرێوەبردن بەرەو کوێ دەچێت ؟ چارەنوسی مر□ق ب□تایبەتیش مر□قی کەم دەرامەت چی وچۆن دەبێت؟ ئیدی مر□ق چ□ن دەژی و چۆن دەمرێت ؟ ئەمە پرسیاری هەموو مر□ق□ک□ جا کەسێکی سادەی ناو کۆمەڵگا بێت یاخود سیاسی، مر□ق□کان هەرچییەک بن (ئاینی وئایدۆلۆژیی بن، هەر پێگەیەکیان هەبیت، یان نەیانبێت ؟ دیندار بن یان بێدین چ□پ یان ڕاست) هەموو بەدوای وەڵامەوەن.

لەباری گەنگەشەوە ڕاوبۆچۆنەکان جیاوزن، مەلاکان سەرەتا بەغەزەبی

خوداو دواتر بەڕەحمەتیان دەزانی، رایەکیش هەیە بەدەستکردی وڵاتان
و جەنگی بایۆلۆژی دەزانن، هەندێکیش وای لێک دەدەنەوە زەوی بەدەست
بەرهەمهێنان و پیسکردنی ژینگەوە ماندووە، بەڵام گرفتی ئەم
تێڕوانینە لە سەرباری دیوەزانستییەکەشی زیاتر لە ئایدیالیزم و
خورافیاتەکەیدایە کەوەک تۆڵەیەکی یەزدانی لێکدانەوەی بۆدەکرێت،
لە کاتێکدا ئەمە بەرهەمهێنانەوەی جارێکی تری تراژیدیای مرۆڤە
بەناودونیای خەون وخەیاڵ و چاوەڕوانی و بەدەسەڵاتی مرۆڤ،
لەکاتێکدا کە هەر هەژمونی مرۆڤە دەستکاری سروشتی کردووەو
کەوتووەتە وەزەی و ئاسمان و زەوی ودەریا دەپشکنێ و ڕاوی قازانج
دەکات، جەنگی گەورە هەڵدەگرسێنێ .راستە مرۆڤ وزەوی پێویستیان
بەپشووە. بەڵام ژیان بەمرۆڤ و پاکی بە ژینگە، بە دوعاو پاڕانەوەی
ئاینداران و خەون وخەیاڵی ڕۆمانسیانە ناگۆڕێتەوە، بەڵکو بەپلان
وهوشیاری وکەم بوونەوەی تەماح وهەڵپەی قازانج دەبێت.
نیولیبرالیزم و بازاری ئازاد مرۆڤایەتی هەڵداوەتە پەراویزەوەو
قازانی کردووەتە سەنتەر، بازاریش قازانج وجوڵەی دەوێ، هەروەک
چۆن جەنگە گەورەکانی مۆدێرنە خوێن وجەستەی ملیونان مرۆڤ رایدەگرن
وماشێنی گەورەی جەنگ هاڕینی مرۆڤ و خەرجکردنی باروت وعەقڵی
زاناکان و نەخشەو پلانی ژەنەراڵەکانی جەنگی دەوێ، بازاریش پسپۆڕو
زانای گەورەی ئابوری وبازرگانی و بەرهەمهێنان و دۆزینەوەی کڕیارو
بەکاربەرو هونەری بازاڕکردنی پێویستە.
لەراستیدا ئەم دۆخەی جیهانگیری مرۆڤایەتی ماندوو دەدەنگ کردووە،
هەمووشتێک لەپێناوی قازانجدا، لەکاتێکدا مرۆڤی ئاسایی هەموو
شتێکی لەپێناوی ژیاندا دەوێت، ئەوەی قازانج لە خوێنیدا دەگەڕێ
سەرمایەدارە نەک هەموومرۆڤێک، زۆرینەش ئەوەی هیوای بە دەخوازن
ژیانێکی شکۆمەندانەی ئارامە نەک قازانجی زۆرو وێرانکردنی زۆر،
جەنگاوەرانی سوریاو عێراق ئەوەی هیوای بەدەخوازن وەستانی جەنگ و
گەڕانەوەیە بۆ ژیانێکی بێسەرئێشە، بەڵام کۆمپانیا گەورەکانی
بەدەستهێنانی وزە ئەوەی هیوای بە دەخوازن بەدەستهێنانی گازونەوتە
لەسوریا نەک سەلامەتی گیانی مرۆڤەکان!
لەدوای کۆرۆنا دەوڵەت وکۆمپانیا زەبەلاحەکانی دونیا بەجۆرێکی تر
نەخشەی ژیان وجەنگ وململانێکان دەکێشنەوە، بەڵام بەدڵنیایی ئەوەی
بیری لێدەکەنەوە بەرژەوەندی تایبەتیە نەک گشتی، قازانجە نەک
سەلامەتی مرۆڤایەتی، بەڵام ڕەنگە شێوازی جەنگ وململانێکانیان
بگۆڕێن، دەرمان وفاکسین دەچنە پاڵ نەوت وگاز ودکتۆرو نەرس
وکارمەندانی تەندروستی لەپاڵ سەربازو ژەنراڵەکانی جەنگ دادەنرێن،
کارگەی چەکسازی و زانایانی بۆمبەکان و زانایانی بایۆلۆژی ئەرکیان
گرانتر دەبێت، فایرۆسی کۆرۆناو ئەوانەی تریش کەلە داهاتودا

ناوەکیان بە دەدەزرێتەوە جێگەی ساروخە زیرەکەکان دەگرنەوە.
هەرچەنەک بێت قایرۆسی کۆرۆنا لەروی فیزیکییەوە لە ئێستا کوشندەتر نابێت، بەڵام نائارامی ودڵەراوکێ و جەنگی دەرونی زەمینەسازییەکی باش دەکات بۆ جەنگی داهاتوو، زۆربەی پسپۆڕانی ئابووری پێیان وایە "جەنگی سارد" کە ئێستا سەرۆکی ویلایەتە یەکگرتووەکان، دۆناڵد ترامپ دژی چین بەتایبەتی بەرپای کردووە، بۆ هەردوو لایەن "وێرانکارە دەبێت".بەڵام پێدەچێت جەنگەکە بۆ هەموو جیهان وێرانکار دەبێت ئەم گرنگی دانەش بەکۆرانا ئەوەی لێدەخوێندرێتەوە کە مرۆق ئامادەبێت بۆ مەرگی دەستەجەمعی و بەرەحمی، کەهەر ئێستا هەست وسۆزی مرۆیی رولەلەژییە، دەوڵەتەکانیش خوێنساردانە تەماشای مەرگی مرۆقەکان دەکەن، ئیدی دیکتاتۆرەکان وەک سەدام وهیتلەرومیلۆسۆقیچ وئەردۆگان نامێنن، کە ئەوانەی بەکۆمەڵ دەیانکوشتن دەبوو پاساوێکیش بۆ ڕەوایەتی تاوانەکەیان بدۆزنەوە، بەتۆمەتی (ڕەگەزە پیسەکەو خیانەتکارانی نیشتمان)دەکوژران، ئیدی مەرگی بەکۆمەڵی مرۆق دەچێتە دۆخێکی ترەوە بەپێشچاوی ئازیزانەوە دەبێ و دەوڵەت و پیاوانی ئاینیش وەک قەدەری خوایی و کارەساتی سروشتی و پەتاوتاعونی سەراسەری وێنای دەکەن.

(فەیلەسوفی ئیتالی جیۆرجیۆئاگامبێن خاوەنی کتێبی، بیرکردنەوە لەڕوانگەی چەپەوە، لەوتارێکی ڕۆژی ٢٦ ی فێبریوەریدا پێیوایە ئەمە لەلایەن دەسەڵاتەوە گەورە کراوە بۆ بەرتەسک کردنەوەی ئازادی لەخەڵک و ڕاهێنانیان بۆ دەسەڵاتی زیاتری دەوڵەت بەسەریانەوە، هەمان بۆچونی هەبوو لەساڵی ٢٠١٦ دا کاتێک بە هۆی هێرشە تیرۆریستییەکانی داعشەوە، دەوڵەتەکانی ئەوروپا باری نائاسیان ڕادەگەیاند.) بروانە لینکەکەی خوارەوە ماڵپەڕی ئاوێنە ڕۆژی ٢٤ی ئازاری ٢٠٢٠- ئەنوەر حمەودارا عەزیز. بەپێچەوانەشەوە ژیژاک دەڵێت قایرۆسەکە پاشەکشە بەسەرمایەداری دەکات ومرۆق قایرەتی یەک دەخاتەوەسنورێک بەسەرمایەداری دادەنێت، هەر لەئاوێنەدا ئاماژە بە وتارێکی سلاقۆی ژیژاک، کراوە کە (ڕەخنە لەم بۆچونە ئەگرێت وپێیوایە ئەم پەتایە جدییەوە و لە دواجاردا زیاتر برەو بەکۆمۆنیزم دەدات، چونکە سەرکەوتن بە سەر کۆرۆنادا هاوکاری وڵاتانی دونیا ئەخوازێت)
زاهیرباهیر نوسەریی دیاری ئەنارشیست لەوتاری ئەمڕۆیدا کەلە وڵاتەکەیدا بڵاوی کردووەتەوە، باس لە ڕەوشی لەندەن و هەنگاوەکانی دەوڵەت دەکات بۆ بەرتەسککردنەوەی ئازادییەکان و بێمشوری وخوێنساردی لەبەرانبەر توشبوانی قایرۆسی کۆرۆناو دەست ئاواڵاکردنی پۆلیس بۆ ئیجرائاتی توند لەگەڵ سەرپێچی کاران، باهیر

نوسیویەتی : (دیمانەی دوێنێ شەوی کاتژمێر ٧ی کەناڵی 4Tv لەندەن لەگەڵ وەزیری تەندروستی و دکتۆرەکان بەتایبەتی کە ڕاپۆرتی خەستانەیەکیش خوێنرایەوە دەریخست کە هیچ ئامادەکارییەك نەکراوە. تەنانەت هەندێک لە دکتۆرو نەرسەکان لەسەرحسابی خۆیان پێداویستی خۆپاراستنیان کڕیوە. ئێستا ڕونە کە حکومەت خەمی هاووڵاتیانی نییە)

جاک ئەتالی گەورە ئابوریناس و سوسیۆلۆجیستی فرانسی و راوێژکاری پێشوی سەرۆک شیراک لە بلۆگی خۆیدا بابەتێکی گرنگ وئومێد بەخشی بڵاوکردووەتەوەو هاورێم نەوزادشوانی وەریگێڕاوەتە سەرزمانی کوردی رای وایە کە لەسەرەتاوە بەوریایی وهۆشیارییەوە مامەڵە لەگەڵ ئەم دۆخە تەندروستییەدا بکەین کە سبەی دەگۆڕێت بۆ دۆخێکی سیاسی گرنگترین کارێک کە پێویستە بکرێت کۆنترۆڵکرنی شەپۆڵەکانی هەڵچونە تەندروستی و ئابورییەیە کە جیهان دووچاری بووە.

جاک ئەتالی دەڵێت : “هیچ شتێک گەرەنتی سەرکەوتنمان ناکات و لە کاتی شکستماندا گیرۆدەی ساڵانێکی سەخت و تاریک دەبینەوە ئەمە بەواتای ئەوە نییە کە کارەساتەکە حەتمییە، بەڵام بەئەوەی بتوانین ڕێگری لە بکەین پێویستە دوور بڕوانین، بە رابردوو و داهاتویش هەتا بەرچاو روون بین لەمەڕ رووداوەکان ”

ئەوەی جیگەی مەترسییە درندایەتی و بێویژدانی سەرمایەدارییە، پێدەچێت جەنگێکی بایۆلۆژی هەڵبگیرسێنێ و جارێکی دی دونیای دوجەمسەری دروستبکەنەوە بەڵام ئەمجارە ململانەی جەمسەری چینی وئەمریکی مرۆڤەکان بهاڕێت، ململانەی بازرگانی چین وئەمریکا لە ئازاری ساڵی ٢٠١٨ ەوە هەتا دێت گەرمتر دەبێت، (دوابەداوای بڕیاری ترەمپ بە داسەپاندنی نرخی کاڵای چینی بەتایبەتیش بە سەر پۆڵاو فافۆنی هاوردە کە لە چینەوە دەچوونە ئەمریکا دەستی پێکردوە) بروانە ماڵپەری سەحر ١٦ی تەموزی ٢٠١٨ (هەرئەوسا یانگ جچی سەرۆکی لێژنەی کاروباری دەرەوەی پارتی کۆمۆنیستی چین لە بەرانبەر ئەمریکادا گوتی : بەرژەوەندییە گرینگەکانمان هێڵی سووری پێکینە، هەرلەبەر ئەمەش هیچ وڵاتێک، لەوانە ئەمریکاش نابێ لە بارەی لاوازکردنی بەرژەوەندییەکانی چین تووشی وەهم ببێت. وتیشی پێکین سەرباری هەڵسوکەوتی سیاسیی ئاشتیانەی خۆی داکۆکی لە بەرژەوەندییە گرینگەکانی خۆی دەکات.) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

چونکە سەرەتاکانی ئەم جەنگە دیارە هەرچی چینە شەرمنەکانە باسی ئەوە دەکات کە ئەمریکا ڤایرۆسەکەی پیتاندووەو هەرچی ئەمریکاشە حزبی شیوعی چین بەوە تۆمەتبار دەکات زانیارییان پێنادات لەسەر نەخۆشەکانی کۆرۆنا پۆمپیۆ دەڵێت: (حیزبی شوعی چین بەشدارە لەپێنەدانی زانیاری تەواو لە سەر نەخۆشیەکە بە ئەوەی خەڵکانیتر تووش نەبن، کاتی ئەوەش دێت چین تاوانبار بکەین بەم قەیرانە، بە

درێژایی هەزار ساڵی رابردوو هەموو پەتایەکی گەورە بۆتە هۆی گوڕانکاری بنەڕەتی لە سیستمی سیاسی میللەتان و ئەو بەهایانەی کە سیستەمەکانیان لەسەر بنیات نراوە. ئەگەر پەتای کۆلێرای سەدەی چواردە لە ئەروپا وەک نموونە لەبەرچاو بگرین کە بووە هۆی لەناوبردنی نزیکەی سێ یەکی دانیشتوانی کیشوەرەکە ، دەکارین بێ زیادەڕۆیی بڵێین کە رۆڵێکی گرنگی گێڕا لەوەی ئەروپای کۆن چاوبخشێنێتەوە ب□ پایەی سیاسی پیاوانی ئاینیی و گۆڕانکاری رێشەیی تیا بکات. لە ئەنجامدا دەزگاکانی پۆلیس هاتە کایەوە بەوەی تاکە شێوازێک بوو بۆ پارێزگاریکردنی گیانی دانیشتوان. ئەوەش بوو بە هۆی لەدایکبوونی دەوڵەتی هاوچەرخ و لە گەڵیدا بڵاوبونەوەی توێژینەوەی زانستی وەک بەرئەنجامی راستەوخۆی ئەو کارەساتە تەندروستیە مەزنە) ڕای ئەم ئابوری ناسە ئومێدبەخشە هاوکات رێنیشاندەریشە بەوەی کەمتر کالای ناپێویست بکڕین و بگ□□ینەوە بۆ پێداویستیە بنەڕەتیەکان، بەرای جاک ئیدی لە پۆست کۆرۆنادا ” فێردەبین رێزی مرۆڤ وزەوی بگرین، لەراستیدا ئەوە گرفتی مرۆڤی هاوچەرخ بووە کە غرورانە یاخود گێلانە بەسەرزەویدا رۆیشتووەو نرخی بۆ دانەناوە، ئیدی رۆڵی مرۆڤ بریتی د□ بێت لەیارمەتیدانی یەکتری بۆ ڕودانی ئەو گۆڕانکاریەکی باشترو جدی ، نەک ئەم ئەستێرەیە وێرانبکەین.

عومەر محەمەد
٢٥ی ئازاری ٢٠٢٠ – سلێمانی

سەرچاوەکان

1. ماڵپەڕی ئاوێنە رۆژی ٢٤ی ئازاری ٢٠٢٠- ئەنوەر حمەو دارا عەزیز.
2. وتارێکی هاوڕێم زاهیر باهیر رۆژی ٢٥ی ئازار لەواڵی تایبەتی خۆی.
3. http://kurdish.sahartv.ir/news/%D8%AC%DB%8C%D9%87%D8%A7%D9%86-i345268 تەلەفزیونی سەحر- کوردی
4. سەرچاوەی قسەکانی پۆمپیۆ کەناڵی (CNN) ە کە هاوڕێم جەبارئەحمەد وەریگێراوەتە سەر زامانی کوردی ولەواڵی خوی ب□□اوی کردووەتەوە.
5. جاک ئەتالی گەورە ئابوریناس وسوسیۆلۆجیستی فرانسی و راوێژکاری پێشوی سەرۆک شیراک کە لە بلۆگی خۆیدا بەخش وب□□اوی کردووەتەوە، نەوزاد شوانی وەریگێڕاوەتە سەرزمانی

کوردی ورۆژی ٢٥ی ئازاری ٢٠٢٠ لە واڵەی خۆی بڵاوی کردووەتەوە.

نامەی نووسەرێکی ئیتاڵی بۆ سەرۆکەکانی ئەڵمانیا، بەریتانیا، فەڕەنسا، ئەمریکا ... وەرگێڕانی: ڕزگار عومەر

کاتێ تراژیدیا شوناسی یەکگرتوو لەق دەکا

ئێمەتان بۆ تەنیا جێهێشت!
نووسینی: ستیفانۆ بێوزیی
وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: ڕزگار عومەر

سوپاس بەڕێز ماکرۆن

سوپاس خاتوو مێرکل

سوپاس کە لە کاتی تەنگانە ئێمەتان جێهێشت

سوپاس کە ڕازی نەبوون؛ تەنانەت ماسکی سادەو شتیترمان بۆ بەرەنگاربوونەوەو بڵاوبوونەوەی ڤایرۆسەکە پێ بدەن!

خۆ ئێمە پارەکەمان دەدا، دەزانن ؟

ئێمەی ئیتاڵی کە ئێوە بە پیس وپۆخڵ بە بێ ڕێز، هەمەجی و ساکار، هەژار..هەندێ جار بەمافیا ناویان دەبەن ! بەڵام با بەبیرتان بهێنینەوە؛ ئێمە بووین یەکەم جار ڕێگاوبان و قوتابخانەمان دروست، ئێمە ئەلف و بێ ی نوسینمان فێرکردن کە ئێوە ئەمڕۆ بەکاری دەهێنن، یاساو ماف، ڕێکخستنی دەوڵەت و دەوڵەتی یاسا ئێمە بۆ ئێوەمان شیکردوە.

ئێمەی ئیتاڵی، خاوەنی کارە هونەرییە نەمرەکانی نەو

مۆزەخانەکانتانین، خاوەنی دەستنوس و ڕێنماییە دێرینەکان کە ئەوە وانەی لەسەر دەکەن و جێ بەجێی دەکەن. ئیتاڵییەکان؛ ئەوانەی بە قوربانی و بەو شتانەی پێشکەشیان کردووە خاوەنی لەسەدا حەفتای ٧٠٪ کەلەپوری هونەری و کلتوری جیهانن! کەلەپورێك کە ئەوە بە ئەوەی خەڵك لە مۆزەخانەکانتان بیبنن نرختان بۆی داناوە! ئێمەی ئیتاڵی مانای هونەرو کلتورمان بە ئەوە بەخشی کە شارستانییەتەکەی ئەمەو هی ئەوەش لەسەری بنیاتنراوە، مانای بەرزو ڕەهاو ڕێکی ئیستاتیکا، ئەو پایە بەرزە لە دوای ئێمە کەس پێی نەگەیشتووە، ئێمەی ئیتاڵی شارستانییەتمان پێدان، شارستانییەتێك کە وێرانتان کرد کاتێ بردتانە سەدەکانی ناوەڕاست، دوایی دووبارە بەئێوەمان دروست کردەوەو گەشە و پێشکەوتنمان سەرلەنوێ بە هێنانەوە لە هونەر، جوگرافیا، ئابوری، ئەندازیاری بیناسازی.

ئێمەی ئیتاڵی پەنیری پەرمەزان، مۆتزەرێلا، بروشوتۆ، مەرتادیلا، سەلامیی، رافیولی، توتیلینی، لازانیا، جیلاتۆ، پیزا چەندین وچەندین شتیترمان داهێنا! ئێمە ترێ مان بردە فەڕەنسا، ئێمە ئێوەمان فێری شەڕاب دروست کردن و چاندنی دارەو کرد، هەروەها ئێمەین هەموو ساڵێك دەبێ دژ بە هەوڵەکانتان بوەستینەوە کاتێ لاسایی مارکە بازرگانییەکان و بەروبومەکانمان لە دونیای جوانی و مۆدێلەکاندا دەکەنەوە!

بەڵام ئێوە: بەڕێزان ترامپ و جۆنسن

سوپاس بۆ ئێوە کە لە جیاتی یارمەتیدانمان هەرچی شتێکتان لەدەست هات کردتان بۆ تەریك کردنمان! بەڕێز ترامپ با بە بیرت بهێنینەوە، ئەگەر کەشتیوان و دەریاوانە ئیتاڵییەکان نەبوونایە ئێستا تۆ لە زەوییەکی ووشك دانیشتبووی و نەتدەتوانی ڕۆڵی سەرۆك ببینی، ئەگەر دەریاوانێکی ئیتاڵی سەفەری نەکردبا بەرەو نەهات و نادیار ڕەنگە تۆ ئێستا تەنیا توانای پەتاتە خواردنت هەبوایە!

بەڵام تۆ بەڕێز جۆنسن

بە بیرت دەهێنمەوە کە سەروەت و سامانی نەتەوەکەت لە ژێر ئەو ئاڵا ئیتاڵییە دروست بوو، کە ئێمە دامان بە ئێوە لەسەر کەشتییەکانتان هەڵیدەن تا خۆتان لە هێرشی جەردەکانی دەریا بپارێزن، ئاڵای “خاچی قەشە جۆرجیو” کە ناوچەی (گێنەوا)ی ئیتاڵی بە ئێوەیان دا، کە بەبێ بوونی ئەو ئاڵایە ئێوە لە لایەن هێزە دەریاییەکانی دەریای ناوەڕاست بۆمباران دەکران. ئێمە ئێوەمان فێرە دەریاوانی کرد، کە

بە خراپە بەکارتان هێنا بە فراوان خوازیتان. تا ئەمڕۆش هەر کاتێک تەلەفۆنتان بەکارهێنا داهێنەرەکەی ئەمەتان (میوتچی) لەیاد بێت، کاتێ سەیری تەلەفزیۆن دەکەن یان گوێ لە ڕادیۆ دەگرن " مارکۆنی" تان لەیاد بێت، هەر کاتێک کارەباتان بەکارهێنا (ئەگەر تەمەن یاوەرمان بێت) لە یادتان بێت کە هەرگیز دروست نەدەبوو ئەگەر بەرهەمەکانی بلیمەتی ئیتاڵی "فەرمی" نەبوایە.

ئەمەی ئیتاڵی؛

بانکەکان و زانکۆکانمان دروست کرد، ئەمە تیئۆری ئەگەرەکان، تەلارسازی، ئەندازیاری، گەردوناسی، ڕۆژزمێری، مۆسیقامان داهێنا. کریستۆفر کۆلۆمبۆس، مارکۆ پۆلۆ، لیۆناردو داڤینشی، مایکڵ ئەنجیلۆ، بیرنینی، تیتیزیانۆ، ڕافائیلۆ، برۆفیلیسکي، گالیلۆ، ئەکتاڤیانۆ، فیسبازیانۆ، ئەریلیۆ، دانتی! دەتوانم بەردەوام بم تا چەند کاتژمێریکیترو ناویتر ڕیز بکەم ، هەموو ئەوانە وەکو ئەمە ئیتاڵی بوون!

گوێبگرن ئازیزانم، کاتێ ناوی ئیتاڵیا دەهێنین، دەبێ ڕێک بوەستی و سەردانەوەنی! دەبێ بزانی ڕەگی شارستانیەتی ڕۆژئاوا لێرەیە! کاتێ لە ئەمڕۆدا ئیتاڵیا هانای بۆ هێنان و داوای شتێکی لێکردن، دەبوایە بۆی ڕابکەن و فریای بکەون، چونکە ئەگەر ئیوە دووبارە شارستانیەتی ڕۆژئاوا ببەنەوە سەدەکانی ناوەڕاست باوەڕ ناکەم ئەمجارە ئیتاڵیا سەرلەنوێ هەڵسانەوەتان بۆ دروست بکاتەوە!

دوای هەموو ئەوە، ئەگەر پێتان وایە ئەمە پەیوەندی بە ئێوە نییە، کەواتە شتەکانی خۆتان بە خۆتان، چێژ لە ملیۆنان تەن ئاسن ببینن کە شارەکانتانی کۆڵەبچە کردووە، کاتێکیش سەردانی مۆزەخانەکانتان دەکەن تکایە لای بەرهەمە هونەرییە ئیتاڵییەکان مەوەستن چونکە ئاوا سەردانەکەتان زۆر بەخێرایی کۆتایی دێ! ڕەنگە بتوانن سەردانی کارگەی ئوتومبێلە جوانەکان و کارگەکانی ئوتومبێلی گازوایل بکەن. بڕۆن سەردانی کۆشکەکانتان بکەن، کە لەلایەن ئەمەوە تەنیا وەکو شارۆچکەی سادەیە، یان بڕۆن بۆ ئەو پایتەختانەی کە دەیانەوێ لاسایی ڤینیسیا، فلۆرینسا، ڕۆما بکەنەوە، هەوڵدەن سەردانی جوانترین وڵاتی دونیا " ئیتاڵیا" نەکەن لە کاتێکدا ئەوە لە پشتەوە خەنجەرتان لێدا، باوەشمان کراوە نابێت، تەنیا بە ئەوانە نەبێت کە لەکاتی تەنگانە بە هانامانەوە هاتن! دەرگای شارە جوانەکانی خۆمان کە وێنەی نیە لە دونیا تەنیا بۆ ئەوان واڵادەکەین، ئەوان دەتوانن بچن بۆ سەیرانی شارەکانی: ڤینیسیا، ڕۆما، فلۆرینسا، گەنەوا،

ناپۆلی، بولۆنیا، بیزا، سیزی، سیینا، تۆرینۆ، بالیرمۆ، اگریجێنتۆ، میلانۆ، کریمۆنا، مانتۆڤا، فیرارا، توسکانا، مۆنت فیراتۆ، دۆلۆمیتی، لابولیا، سیسلی، سەردینیا!

ئیوە بوون وڵاتی یۆنان ی داماوتان بە سیاسەتە ئابوریەکانتان وێران کرد، هەمان هەوڵتان دا لەگەڵ ئیتاڵیا بەڵام شکستان هێنا، ئەنگە ئێستا پێشبینی هەوایی کۆتایی ئەمە ببیستن، بەڵام لە ناواخنی ئەم خۆپەرستیە زۆرەتان بیرتان چوو کە ڤایرەس دان بە سنوورە جوگرافیەکان نانێت و لە هەمووان دەدات، ئەگەر دونیی یارمەتی ئەمەتان بدایە لە هەوڵەکانمان بۆ کۆنترۆڵی ئەو پەتایە لەجیاتی تەریك کردنمان ولەمە کردنمان، رەنگە خۆتان لە ئەمرۆدا نەدیبوایە لە هەمان دۆخ کە بە لە دەست چوونی ئازیزانتان دەگرین!

خۆپەرستیتان گەڕایەوە بۆتان!

سوپاس

ماتریالیزمی مێسیایی ی ڤالتەر بێنیامین ... کاوە جەلال

“ئەژی قیامەت بەریتییە لەو ئامادەییە کە ئاوەی لە ڕابوردوو داوەتەوە”

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن ......

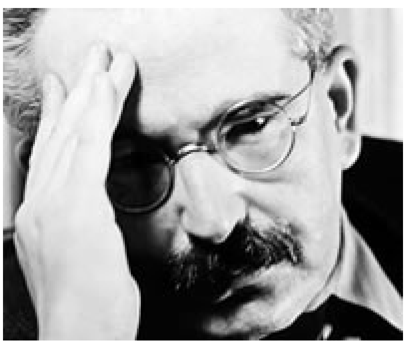

ئەزمون و تراژیدیا … عومەر محەمەد

عومەر محەمەد
٢٥ی ئازاری ٢٠٢٠ سلێمانی

دەڵێن کۆرۆنا هەژارو دەوڵەمەند ناناسێت، ئەگەرچی دەزانم گەیشتووەتە ماڵی سەرۆک و وەزیرو پەرلەمانتارانیش، بەلام هێشتا بڕوا بەوە ناکەم هەژارو دەوڵەمەند نەناسێت، بە هیوام دۆخەکە هێندە خراپ نەبێت وەک چاوەڕوان دەکەم، چونکە من بە ئەزمونی خۆم لەناو تراژیدیادا بەدەرئەنجامێکی ناخۆش گەیشتووم، بەتایبەتی کاتێک لەڕێکخراوێکی بیانی کارم دەکرد، خەڵک موچەو نانی نەبوو ئێمە بەدۆلار موچەمان وەردەگرت، ئەو دڵڕەقییەی ئێستا لەپەرلەمانتاران و بەرپرسان دەیبینن، لە کارمەندە خۆشگوزەرانەکانی ڕێکخراوەکانم دیووە، جا ئەگەر ئێمە لە (N.G.O)کان مانگانە ٢٠٠ دۆلارێکمان وەردەگرت وخۆمان بە پاشا دەزانی، ئەوانەی لەوسەروەختەدا کارمەندی (UN) بوون لە سەروی ١٠٠٠ دۆلاریان وەردەگرت، ئەم نوخبەیە لەهەموو کەس زیاتر بەر مرۆڤی هەژارو شکستخواردوو ئاوارەی ناو سەربازگەو قوتابخانەکان دەکەوتن. ئەو ڕۆژانە هەژاری هەتا نزیک مەرگ کوشندە بوو، لەبەرانبەریشدا، دڵڕەقی و بەدکاری دەسەڵات و سەرمایەداران هەتا لوتکە گەیشتبوو. کەی دۆسێی ئەنفالم بە فەرامۆشکراوی وبەبزنسکردن وبازرگانی پیوەکردنەوە دیوە، بازرگانەکانی ئێسک وکەللەسەرم بە ئۆتۆمبیلی های مۆدێل و بە شیکی وبەچاکەت وپانتۆڵ وبەرگی زۆرگرانبەهاوە دیوە، لە ناو دۆسێی ئەنفالدا خوێنساردی و بێباکی نزیکترین کەسی ئەنفالکراوانم دیوە، بەگشتی مرۆڤی بێهەست و بێ ویژدان و بێ دڕەفتارو بێ مەرامەم زۆر دیوە، لەلایەک مرق هەبوون لە ناو کۆمەڵگاکاندا هەروا کەمێک لەم لای مەرگەوە دەژیا، بەگشتی ژیانیان لەناو کۆمەڵگا زۆرەملێکان هێندە سەخت وتوش بوو، جیاوازییان لەگەڵ نوگرەسەلمان تەنها ئاوهەوا بوو، دەنا هەمان ژینگەو تاسو حەمام بوو، تەنانەت لەناو خزم وعەشرەت و ماڵەکانیشدا حەجاجێک هەبوو. بەناز* لە تەپزاوا لە دایک ببوو، دوای ئەنفالکردنی باوکی مامەکانی ڕێک لە ژورەوە زیندانیان کردبوو، موچەکەی باوکیشیان

دەخوارد، ئەگەر لە تۆپزاوا لە باوەشی دایکیدا بوو، لەکۆمەڵگە زۆرە ملا□ک□دا بینینی دایکیشیان لێ زەوت کردبوو. عەدالەت تاقە دەربازبووی خێزانێکی ٥ کەسی□ هەر بۆمەینەتی بەجێماوە ئەو حەجاجی عروبەی نەدیوە بەڵام دەیان شەق وقامچی حەجاجەکانی کوردی بەرکەوتووە، حەجاجەکان عەرەب نەبوون، کوردبوون، ئامۆزای بوون موچەکەشیان دەخواردو تێشیان هەڵدەدا. خاتوون تاقانە دەربازبووی مال□ی باوکێتی هەرئەوەندەی گوتیان موچەی ئەنفالکراوان دێت مامی لەنفوس ئەویشی مراندبوو، ل□ بەرئەوەی موچەکەی هەڵلوشێت !

ئەم مرۆڤە شکستخواردوانە پێویستیان بەهەستانەوەو شکۆ بوو، کەچی راگەیاندنەکان وا وێنایان دەکردن، کە داوای موچەوئیمتیاز دەکەن !

بەلام ن ا ئەوان داوای شکۆو دادپەروەریان دەکرد داوای هەناسەیەکیان دەکرد بۆیان بگەرێتەوە ئاخر خۆ هەموو جارێک هەناسە هەوایەکی پاک نیە، هەندێک جار قسەیەکی خۆشە، سڵاوک□،

لەڕوی دۆکێومێنت و رۆشنبیریی وبەجیهانی کردنی دۆسێکەو بەجیهان ناساندنەوە گوێم لە فشەوفیشاڵ وفڵتەفڵتی جیاوازبووە، لەزۆر کۆڕوکۆمەلیش بەشداربووم، بەڵام نیازو ئامانج لەدواییدا دەردەکەوت (سەفەر، پارە، پاداشت) و هەندێک جاریش دادەبەزی بۆ خواردنەوەی تەنها بیبسی□ک ب□ بەلاش، بۆفێی ناوهۆتیلەکان و خەون وخەیال□ی بۆفێ خۆرەکان و ژیانی قوربانییەکان لەناو کۆمەڵگەی زۆرەملێی شۆرش و صمودو پیرەمەگرون و بەحرکە زۆر زۆر لێک دورو جیاوازبوون.

کاتێک دەستم دایە تۆمارکردنی چیرۆکەکانی ئەنفال، هێندە خۆشخەیاڵ بووم، وامدەزانی نەک هەردەستم دەگرن بەڵکو رەنگە نەپەرژێمە سەر دۆستان و دڵدانەوەی ئەوانەی دێن هاوکاریم دەکەن، برواتان بێت هەر چالاکوانەکان خەریک بوو سەرم بەفەتارە بدەن، ئەوەی بەراستی و بەدڵ بەتەنگەوە هات کەسە زۆر سادەو ساکارەکانی ناوکۆمەڵگا بوون نەک دەزگا رۆشنبیری وحکومیەکان وڕێکخراوەکانی تایبەت بەئەنفال !

سەدام وبەعس روخان و ئەم بێباکی وخۆدزینەوەیە هەر بەردەوام بوو، ئەوە ساڵ□ ٣٣ ت□پەڕی و ئێوەش وەک من شاهیدی دروستکردنی سەدان مزگەوتن لەلایەن حزبە ئیسلامیەکانەوە، شاهیدی دەیان کافێ و مۆڵ و مەلەوانگەو باخو ڤێلای گرانبەهان لەلایەن دەوڵەمەندانی نیشتمان پەروەرەوە، بەڵام کوا سەنتەرێک بۆ دۆکێومێنت و توێژینەوە ؟ کاتێک قسە دەهاتە سەر ئەنفال وهەڵەبجە هەموویان دەمەوەربوون بەلام کوا خەرمانی چیرۆکە تۆمارکراوەکان ؟ دەیان رێکخراو بۆ ئەو پرسە دروستکران کوان لە کوێن و چییان کرد ؟ هەموویان گوتیانە گۆڤارەکەتان گرنگە، کارێکی باشە و گۆڤاری ئەنفالستان مێژووی ئەنفال دەنوسێتەوە، بەڵام بەلایانەوە ئاساییە ئەم گۆڤارە بووەستێ و چاپ نەکرێت ! حکومەت هاوکاری چەندین کەسی ناچالاکی کردووە

بەناوی ئەنفالەوە ئۆفیس دانێت، بەپارەو پولی حزب و حکومەت گەشت بکات، کتێبی خراپ چاپ بکات، ئەمە بەچی ؟ خراپترین کتێب دەربارەی ئەنفال وهەڵەبجە چاپکراون و سەدان کەس دەڵێن دەستخۆش بێت کەس نییە بڵێت ئەو کارە خراپەت بۆکرد ؟!
هەتا ئێستا خاوەنی دوو فیلمی زۆرباش نین چیرۆکی ئەنفال وهەڵەبجە بگێڕیتەوە، بەڵام ئامادەبوون هونەرمەندی بیانی، سەماکاری بێ ئەزمون، لۆتی و سۆزانی و دەڵاڵی هەموو شتێک بانگ بکەن بۆکوردستان و بەبەستە دۆلاری لە گیرفان بنێن، لەکاتێکدا دایکان وباوکانی ئەنفالکراو پێویستیان بە سەلامێک بوو، بەرپرسانی وڵات ! دەست ودیاری بەهاداریان بە خوشکی گەلفرێندەکەی بریمەر دەنارد ئەگەر باوەڕناکەن (برۆن یادەوەریی "ویداد فرانسیس" دیاری پێبەخشراو بخوێننەوە!) .
بەهەرحاڵ، ئەمەم تەنها وەک پێشبینی کارەسات نوسی، بەهیوام ڤایرەسی کرۆنا هەتا ئێرە بێ و ببڕێتەوە وکارەسات رونەدات، چونکە ئەگەر رویدا لەناوئەم دەقیقەیەدا مرۆڤایەتی دوابزمارلە تابوتی خۆی دەدات، بە هیوام دوای کۆرونا مرۆڤایەتی وەک ئێستا بێباک وخەمسارد نەمێنێتەوە، خەڵکی هەژار بە تەنگ خۆیانەوە بێن وخۆیان نەدەنە دەست دوعاوپاڕانەوە یاخود وەهمی چاوەروانی لە خێروسەدەقەی دەوڵەمەندان و بەرپرسان. بەڵکو هەژارانیش بەخۆیاندا بچنەوەو ژیانی خۆیان لەسەر بەرژەوەندی گشتی ڕێکبخەنەوەو دۆخەکە بەبارێکدا وەرچەرخێنن تیایدا مرۆڤ بەشکۆوە بژی و مردووەکانیان بەحورمەتەوە ئەسپەردەی خاک بکەن.

*- هەموو ناوی بەنازو خاتون و عەدالەت خوازراون، بەڵام چیرۆکەکانیان راستین .

ژیان لە سەردەمی کۆرۆنادا گەڕان بەدوای دیوە

ئیستاتیکییەکەی ژیاندا ...

نووسینی: ستیڤان شەمزینی

من لێرە باس لە پێکهاتەی جینەتیکی ڤایرۆسی کۆرۆنا و ڕێوشوێنەکانی خۆپارێزیی ناکەم، ئەمە کاری پزیشکەکان و دامودەزگا پەیوەندیدارەکانە. دەمەوێت لێرەدا سەرنجی خوێنەر بۆ خودی ژیان و بوون رابکێشم، لە ژیانی ئێمە لە رووی تەندروستییەوە هیچ گرەنتییەکی نییە، ئەمەش مانای ئەوە نییە لە پرۆسەی ژیانکردن بەردەوام نەبین، هەموو بە تازیەباریی و پەژمووردانە چاوەڕێی هاتنی ئەو ڤایرۆسە بکەین، دەشێ ئێمە لە ماڵەکانی خۆمانەوە بە دوای دیوی ئیستاتیکیی ژیاندا بگەڕێین، هونەری ژیانکردن ئەوەیە لە دۆخی کەرانتینەدا رووبەڕێکی تر بۆ بەردەوامیدان بە بوون و ممارەسەی ژیان بدۆزینەوە. ترس لە مردن، یارمەتی ژیان نادات، بەڵکو رێگەی مەرگ نزیکتر دەکاتەوە، هەرچەندە ترس غەریزەیەکی ئینسانییە، بگرە پێویستیشە، بەڵام ناشێ ترس هەموو شتێکمان لە بیر بباتەوە، ناکرێت بە رەنگی پەڕیوەوە چاوەڕێی چارەنووسی خۆمان بکەین. دەبێت گەمە بکەین و بەردەوام بین لەسەر ژیان، ئەمە کارە راستەقینەکەیە دژی مەرگ، ئاخر هەرچەند مردن ئازاربەخش بێت، لە بەرئەوە نییە شتێک لە بارەی ئەو عەدەمییەتەوە دەزانین، نا، لە بەرئەوەیە مرۆڤ لەوە حاڵی بووە لە مەرگدا ئەوەی لە دەستی دەچێت ژیانە. یان ئەو سەرمایە رەمزیی و ماددییانەیە لە تەمەنی خۆیدا بەدەستی هێناون لە دەست دەدات.

مەرج نییە هەموو دەمێک دیوە ئیستاتیکییەکەی ژیان بریتی بێت لە خاوەندارێتیکردن لە شتی گەورە و هاتنەدی ئاواتە مەزنەکان، مرۆڤی ئێمە رانەهاتووە لە بچووکترین رووبەڕەدا زۆرترین چێژ وەربگرێت. وەک دەوترێت گەشتی مرۆڤ سەفەری بەردەوامە بەدوای ژیاندا تاکوو بەشێکی زۆر لە شادومانی چنگیر بکات، “شادومانی رێژەییە و ناکرێت تەنیا رووخسارێکی هەبێت”. زۆرجار بیر لەوە دەکەمەوە مەرج نییە بۆ ئەوەی بەختەوەر بین دەبێت شتی زۆر گەورە و گرانبەهامان هەبێت!، جاری وایە بەختەوەریی ئێمە پابەندی شتی زۆر بچووکە. ئەمە چیرۆکێکی “ئۆسکار وایڵد”ی بیر خستمەوە کە بیست و دوو ساڵ زیاترە خوێندومەتەوە. کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکە خوێندکارێکە و لە یەکێک لە دێڕەکانی سەرەتاوە وا دەپەیڤێت “ئاخ بەختەوەریی چەند بەندە بە شتی زۆر بچووکەوە”. ئەو کارەکتەرەکە چی بەرهەمی فەلسەفی و زانستیی هەیە هەموویانی خوێندەتەوە، بەڵام چون لە باخەکەیدا

گوڵێکی سووری نییە تاکو مەرجی سەماکردنی لەگەڵ نازدارێ پێ بەدیبهێنێت، هەست بە خاپووربوونی رۆحیی دەکات. زۆرێکمان لە هەمان دۆخداین. رەنگە من زۆر شتی گەورەم لە ژیاندا هەبێت یان هەبووبێت، بەڵام بەختەوەرییم لە شتێکی زۆر وردیلەدایە، لەوانەیە لەوەدا بێت زمانی گۆی بکردبا و چاوم ببڕیبا ناو چاوانی یار و پێی بڵێم خۆشم دەوێی. هیچ کات نەمتوانیوە بێ چاوداخستن ئەم وشەیە بڵێم. ئەم شتە بچووک دێتە بەرچاو، بەڵام لای من گەورەترین دڵەڕاوکێیە.

ئەوە راستییەکی حاشاهەڵنەگرە مر□ق سرووشتکردانە سترێسە، هەڵبەتە مەبەستم سترێسە بچووکەکانی ناو ژیان نییە، بەڵکو مر□ق ب□شێوەیەکی وجوودیانە سترێسە، بەو پێیەی بوونی مر□ق بوونێکە بۆ مردن، ئەوەش سترێس دەکاتە پرۆسەیەکی ناچاریی، ئەمە روانینی قووڵی فەیلەسووفێکی وەک هایدگەرە لەبارەی بوونەوە، ئەو پێیوایە لە بری نائومێدبوون، پێویستە ژیان بە جیددی وەربگرین! کۆی ئەم تێڕوانینەی لە کتێبە بەنامێکەیدا “بوون و کات Sein und Zeit” و کتێبەکانی تریدا چڕکردۆتەوە و پێداگریی لەوە دەکات رارایی مر□ق ک□تایی نایەت چون دەرکی ئەوە دەکات ئەو هاتۆتە بوون و بەرەو مردن رێکەوتووە، لێ تێگەیشتن لە هایدگەر و کتێبی “بوون و کات” کارێکی ئاسان نییە، تەنانەت کوڕەکەیشی تاکوو مرد لە کتێبە دەگمەنەکەی باوکی تێنەگەیشت، بەڵام ئەوەی من تێیگەیشتووم هایدگەر هیچ رێگەیەکی تر لە بەردەم مر□قدا ناهێڵێتەوە و مەحکومی دەکاتەوە بە ژیان.. ژیانیش هەروەک لەلای فەیلەسووفی دێرینی گریک “ئەبیکۆر” ب□رتییە لە زنجیرەیەک چێژوەرگرتنی بەردەوام و چڕکردنەوەی هەبوونمان لە پێناوی گەیشتن بە زۆرترین ئەندازی لەززەت.

نکۆڵی ناکرێت چێژ لە دیتنی کوردییدا، کورت دەکرێتەوە بۆ سێکس، لە کاتێکدا سێکس تەنیا روویەکی چێژە، هەرچەند من وەک “ئیڤا ئایزمان” ناڵێم “شتێکی داڕزیو و گەنیو لە سێکسکردندا هەیە” بەڵام ناتوانم خۆم لەو گۆشەنیگایەی “سلاڤۆی ژیژەک” ببووێرم، کاتێک دەڵێت “سێکسوالێتەی مرۆیی لە خودی خۆیدا لادەرانەیە، ئاوەڵاشە لەبەردەم ه□گ□□انەوە سادۆمازۆخییەکاندا”. ژیژەک لە قسەکردن بەردەوام دەبێت تا ئەو شوێنەی دەڵێ “من گۆشت و جەستەی هاوبەشەکەم وەک پاڵشتێک بۆ رایکردن و بەدیهێنانی فەنتازییەکانم بەرکاردەهێنم”. ئەمە دەمانباتە بەردەم ئەو پرسیارە ئاڵۆزەی ئایا سێکس پرۆسەیەکە لە چوارچێوەی فەنتازیای پێشوەختەدا؟ ئایا هاوبەشیکردنی سێکسیی تەنیا بۆ رایکردنی ئەو فانتازیایە؟. هەرچۆنێک بێت، سێکس دیوێکی شادییهێنی چێژە، ئەگەرچی ژیان شتێکی جیددیترە لە سێکس، چێژەکانیش بەرب□□وترن لە سێکس، بەڵام خەونی هەموو مرۆڤێکی سەرکوتکراو لە رووی سێکسییەوە دەچێتەوە سەر سێکس.

دەرکی ئەوەش دەکەم دنیا تەواو تاریک داهاتووە، ئەو دۆخەش تەنێ بەهۆی کۆرۆناوە نەخوڵقاوە، دەشێ مرۆڤ لە کاتێکی نزیکدا زاڵ بێت بەسەر ئەو ڤایرۆسەدا و سەرئەنجام گەڕەوەکە بباتەوە، بەڵام نائومێدییەکانی تری نێو ژیان، بەرهەمی سیستەمێکی ئابووری و سیاسیین سایەی کردووە بەسەر جیهاندا. کاپیتالیزم ئەو ڤایرۆسە دیارەیە تەنانەت وەک هیپنۆسی خواوەندی خەون لە ئەفسانەی گریکییدا کە کچی دایکە شەو و باوکە تاریکییە دەستی گرتووە بەسەر روئیاکانیشماندا، بەم هۆکارە هەنووکە شانۆی دنیا بەو دۆخە نیهیلستییەدا تێدەپەڕێت لە فیلمی "جۆکەر"دا تەوزیف کراوە. مرۆڤ چیتر ناتوانێت خاوەنی هیچ خۆی بێت بۆ خودی تراژیدیاکانیشەوە، ناچار بووە ژیانی خۆی وەک کۆمیدیایەکی خوێن سارد ڕێک بخات، مەحکومە بووە بەوەی کاردانەوەی کوێرانەی هەبێت و بەرچەکرداری بیر لێنەکراوە و خەفەتبارانە بنوێنێت. شانۆی ژیان لە سایەی سەرمایەداریی و نەبوونی هێزێکی کۆمەڵایەتی لەبەرانبەریدا، لەو شێتخانەیە دەچێت ئارسەر "جۆکەر" سەمای تێدا دەکات. لەم نێوەندەدا سەمپتەمی ئەدەبی و هونەریی وێنەدانەوەی ئەم دۆخە ناهەموارەن کە ژیانیان کردۆتە جۆرێکی نوێی کابووس. تەنانەت زۆرێک لەو ئومێدانەی مرۆڤ خۆی پێ دەبەستێتەوە، خەنجەرن لە ڕۆحیدا، سمارتەی دەکەن، تەنانەت هەر هەنگاوێکی بچووک لە راستای دژایەتی سیستمی زاڵ، مشارێکی ئابووری لەبەردەمیدا قووت دەکرێتەوە. لەگەڵ ئەمەشدا دەبێت بەردەوام بین لەسەر ژیان، دەبێت هەریەکەمان لە ماڵەکەی خۆیەوە، ڕەنگی ژیان بکاتەوە، ئەم کۆرانتینەکردنە دەرفەتێکە بۆ رامان و بیرکردنەوە. بە بەهێزبوونی مرۆڤ، بە بینینی جوانناسانەی ژیان.

ئەوەی لەم دەمەدا بیرم بێتەوە، چیرۆکێکی ئەڵمانییە بە ناوی "ماراسۆنی بەقەکان". چیرۆکەکە بەسەرهاتی چەند بەقێک دەگێڕێتەوە ماراسۆن دەکەن لە گۆڕەپانێکدا لە پێش چاوی هەزاران ئامادەبوو. ڕێگەکەیان زۆر دوور و درێژە، هەموو بەقەکان بە گوتینەوە دێنە مەیدان، بەڵام لە ژێر کاریگەریی قسەی هاندەران یەک یەک سارد دەبنەوە و دەست لە ماراسۆنەکەیان هەڵدەگرن، بەو پێیەی دەکەونە بن هەراوزەنای تەماشاچییان کە هاوار دەکەن زۆر زەحمەتە ئەو ڕێگا تولانییە بە بەقێک ببڕدرێت، بەڵام یەک تاکە بەق بەهیچ شێوەیەک ناکەوێتە ژێر رکێفی ئەو هاتوهاوارەوە! بەڵێ دەگاتە کۆتا خاڵی گەمەکە و سەرکەوتن بەدەستدەهێنێت، هەموو سەریان لەوە دەسوڕمێت چۆن تەنیا ئەو بەقە لەبەردەم ئەو هەموو هاتوهاوارەدا خۆی گرت و نەڕووخا!؟ کاتێک دەیانەوێت نهێنیی ئەمەی لێ بپرسن، بۆیان

دەردەکەوێت بۆقە سەرکەوتووەکە نابیست "کەڕ" بووە و بەهیچ کلۆجێک گوێی لە قسەی هاندەران نەبووە. ئەوەی لەم داستانەوە فێری دەبین سووربوونە لەسەر ئامانجەکانمان، گەورەترین ئامانجیش خودی ژیانە. وەک ئەوەی تازە لە کۆما بێداربووبمەوە، شتەکانم دێنەوە یاد. هەربۆیە لەم دەمەدا شانۆگەریی "ئەحەی کڕنو"م بیر کەوتەوە.

ئەحەی کڕنو ئەو کارەکتەرە ریالییە ئایدیالییە بوو، من لە رێی شانۆگەرییەکی تەلەفزیۆنییەوە پێی ئاشنا بووم. هونەرمەندی کۆچکردوو "عوسمان چێوار" ئەو شانۆگەرییە چەند پەردەییەی بۆ تیقی ئامادە کردبوو، نازانم چ ساڵێک بوو بە دەقیقی، بەڵام من لە ناوەڕاستی نەوەدەکانی سەدەی پێشوودا لەسەر شاشەی تیقی گەلی کوردستان بینیوومە. لەم شانۆگەرییەدا ئەحەی کڕنو کەسایەتییەکی نیمچە زۆربایی هەیە، کوردێکی پاکژدڵ و دڵسۆزە و پەیوەندییەکی بەتینی بە ئایدینتێتی خۆیەوە هەیە، لێ کەسایەتییەکی ترسنۆکە، بەڵام خەونە هەرە گەورەکەی ئەوە بوو وەک شەهیدێک و خۆبەختکردوویەکی نیشتمانی ناوی بچێتە دیرۆکەوە، کەچی ئەم خەونە لەناو ترس و بیمی ئەو لە مەرگ بوو بە هەڵم، بەڵام چێوار خەونەکەی بۆ تەواو دەکات و لە رێی شانۆگەرییەکەوە بەو ئارەزووە مەزنەی دەگەیەنێت، بەوەی لە کۆتاییە تراژیدییەکەیدا پەتی سێدارە دەکاتە گەردنی. ئەمەش یەکەمین جار بوو هونەرمەندێکی دەرهێنەری کورد سەرنجم بۆ لای ئەوە پەلکێش بکات کارەکتەرێک بگەیەنێتە خەونەکەی و لە دنیای مەجاز و سیمبولیکدا وەک شەهیدێک ناوی تۆمار بکات.

ئێستاکە وێناکە بە تەواویی هەڵگەڕاوەتەوە و کۆمەڵگە پڕ بووە لەو جەلادە رۆشنبیریی□انەی بە پێچەوانەی چێوارەوە ئاوێنەی ئارەزووەکانی تاک و گشت دەشکێنن. خەونە ئاڵەکانمان تەژی دەکەن لە دێو و درنج، سەری خەیاڵەکانمان بە پووچییەکانی خۆیان دەپەڕێنن. من وەک مرۆڤێک چەندان خەونم هەبوو، ناچاربووم هەمان ئەو کارەی چێوار بۆ ئەحەی کڕنوی کردبوو بۆ خۆمی ئەنجام بدەم، کەچی دەستەیەکی رۆشنبیری زار قەرەباڵغ کە مێشکیان لە ناو دەمیاندایە، دێنە نێو خەونەکانمەوە و نەعرەتی نەفرەتیان رۆژە رێیەک بڕ دەکات و بەدەنگێکی نازولاڵ دەقیژێنن درۆ دەکەیت. یان چەند پیاوێکی گرگنی ماسکدار تیغ لە لەشی ناسکی خەونەکانم دەکەن و سەمای عاشقانەم بە وازیکردن بە کلکی شەیتان دەبینن، ئەمەش دەکەنە کەرەستەیەکی ژەهراویی و وەک هاوڕازێکی ئەهریمەن بەو گوڵە و گوڵزارەم دەناسێنن من تامەزۆییم هەیە بۆ بۆنکردنیان. کارەساتە گەورەکەی ئێمە ئەوە نییە تەکنۆلۆژیا سەرقاڵی داهێنانی ریکۆردەرێکە بۆ تۆمارکردنی ئەو خەونانەی د□ی□بینین، بەڵکو چیرۆکە تاڵەکە ئەوەیە ژمارەیەک

قەڵەموەشێنی کلاسیکی سەرقاڵی ئەو خەونانەشن بەخۆمانەوە دەیانبینین، یان بەو دنیایەوە دەیبینین بەشێوەیەکی مەجازیی تێیدا هەناسە دەدەین. بۆچی باسی ئەمەم کرد؟ دەمەوێت بڵێم، ناکرێت زوڕنای نائومێدیی وەڕسمان بکات، نابێت بەو دەستە چەپەڵانەی دێنە خەونەکانمەوە ئیدی توانای خەونبینین لە دەستبدەین، ناشێ تەسلیمی ئەو رەشبینییە پووچە ببینن ژیان وەک تاڵاو نیشان دەدات. ئەرکی ئێمە داهێنانی خەونی نوێیە بۆ ژیانێکی جوانتر.

هەنووکە دەستم لەژێر چەناگەم داناوە، بیر لە داهێنانی چێژی نوێتر دەکەمەوە لەم زیندانەی ناو کارانتینەیە. پێموایە خۆشبەختی خورافەیەکی دێرینە، بەڵام لەم کپییەدا خەیاڵ بەوەوە دەکەم، چۆن دەکرێت ژیان زەنگین و جوانتر بکەین، ئەمە لەخودی ژیان خۆیدا نییە، ئەمە ئەرکی خۆمانە بیئافرێنین، من باسی سۆسیالیزم ناکەم وەک سیستمێکی جیهانی، بەڵکو باسی ئەرکێکی تاکەکەسی دەکەم، هیچ نەبێت بیر لە هەندێ لە ئەندێشەکانمان بکەینەوە چۆن و بە چ میکانیزمێک لە بەندیخانەی مێشک ئازادیان بکەین و بێنە سەر ئەرزی واقیع. هەر لەم چرکەساتەدا هەناسەیەکی دەستکرد هەڵدەمژم و بەدەم ئازاری لەشمەوە، زەردەخەنەیەک دێتە سەر لێوم! چونکە ئەو شیعرەی پێش دەساڵم بڵاونەکردەوە کە بەم شێوەیە دەستی پێدەکرد:

بە لای کەلاوەی ژیاندا تێپەڕیم
بۆنی نائومێدیی کاسی کردم
لە ناکاو کەوتمە زێرابی مەرگەوە

ئەگەر ئەمڕۆکە ئەو شیعرە بنووسمەوە، پڕی دەکەم لە هاندان بۆ بەردەوامیدان بە ژیان. تەنیا ئەو دێڕە وەک خۆی دەهێڵمەوە مردنم بە زێراب وەسف کردووە.

25-3-2020

نەخۆشخانەی گلیاد

بە جیهانبوونی دونیا … کەنار

فاخر

بەقسەم مەینە،
دەترسم لە زمان بوونەوەم تف لە خۆت بکەیت.
ئەوانەی لەم دەرەدا وازم لێدەنن، لەگەڵم نەژیاون
تا ڕاقەکەرێکی کەتواری ژێر پێستی شیعرم بن.
بەقسەم بکە،
بێدەنگیم دەهۆڵ و زوڕنایەکی تەقیوە،
کە سەری خۆمتان بۆ بادەدەم لە چاکەی خۆم نییە…
گمە گمەی کۆترەکانی دەستم
هەنگاوەکانم بەرەو تیرێژی پەڕەکی کۆنە شار دەبا.
تا چاو بڕ بکا
ورد و درشتی ئێرە پڕن لە حیکایەت و
شەوان منداڵەکان خەون بە دار لاستیکەکەوە دەبینن و
ژنان لە ڕۆژە زەرابییەکانیان قەڵسن.
گەرچی بە گوند بوونی جیهان وەک ڕووبارێک لە پێشم دەڕوا،
ئەمما نیشتیمان وەک لاسکە گەنمەکی ژەنگاوی پڕە لە بێهودەیی.
لە سەردەمی بە جیهانبوونی دونیادا،
وەکو کرم
لە سەر لقی دار بەڕوویەکدا هەتاو پشتی ئازارەکانمان ماچ دەکا و
ئەهریمەن ئاسا لە تەنیشت ژیانەوە سەرەقوتە لەگەڵ تابلۆ
ڕەنگینەکانی سروشت دەکەین و
وەتەنە دڵگیر و شیرینەکەی “فایەق بێکەس” ئاوەژوو دەکەینەوە بە
گوناهـ.
لە توێیی ڕەشبای ئێوارەدا،
شکۆفەی پەیمانێکی ئەبەدی لەدایک بوو.
درەخت سوێند بەسەری دواهەمین گەڵای وەریوی دەخوا،
مەلیش بەسەری ئاسمان سوێند دەخوا و
ئاگر بە سەری ئاو…ئاو بە سەری باران و
بارانیش بە خودا و
خوداش بە هەموویان.
هێشتا پێم لە وەردی پەلکە گیای مناڵیم،
پێم لە ژانە شیرینەکانی دوا ژوان و
لە جاڕدانی دەستگرتن بە تەنیایی.
پێم لە گیرفانە خاڵییەکانی ساتێکی چاوچنۆک و
خۆدزینەوە لە ڕاستییە تەقەنەرەکان.

پڕم لە مانگی لەت لەت بوو.
لە شقارتەی داگیرساو.
پڕم لە ژووری سارد و سڕی نیشتیمان.
پڕم لە گریان و زەرخەنە،
لە ئاگردانی ئێواران و
لە خوانێکی ڕووتی هەژاران.
پڕم لە شەقامی باڵا بەرزی مۆدێرن و
پڕم لە بەرزە پردی ئەمەکداری نێوان جەللاد و فریشتە.
پڕم لە ئەو...لێ خاڵی لە ناو و دەنگ و ڕەنگی خۆم.
من دەمگووت: شەقامێک هەزاران ڕێبواری لەو سەر تا ئەو سەری عەدەم بەیەک ناساند،
کەچی بە هەزاران ڕێبواری دەست و پێ سپی
فەقیانەی کراسی دوو شەقامیان بەیەکەوە بۆ گرێ نەدرا.
تۆ دەتگووت: بیرتە ئەو چۆلەکانەی بەیانیان خوناوی فرمێسکەکانی شەویان لە خۆ هەڵدەسوی، ئێستاکە بوون بە چیرۆکە قۆشمەییەکانی قەلەباچکەکانی بەر دەرگا.
من دەمگووت:جاران یەک ئاغا و هەزار خزمەتچی،
ئێستا هەزارویەک ئاغا.
تۆش گووتت:جاران یەک نیگا ئاماژەی دونیایێک خۆشەویستی بوو،
ئێستا دونیایێک خۆشەویستی بە نیگایێک دەسڕێتەوە.
هەر وایە ئەزیزم،
لە ئاگردا خۆڵەمێش نەمری بە دەستدێنێ،
لە مرۆشدا بەری دەست.
ژیان چەشنی جگەرەیەک دەمانپێچێتەوە،
ئازار داماندەگیرسێنێ و
کات دەمانکێشێ،
تەمەنیش لە ئاونی مەرگدا سەرمان پاندەکاتەوە.
“بەهانە” ئەمەکدارترین پیاوی تەنگانەی هەموو خراپییەکان و لەهەمانکاتیشدا بێدەسەڵاترینیان بوو،
ئەو کاتەی درۆکان بەناوی ئەوەوە دەکران چەند بێ زمان بوو!
‏لێرە، زەوی لە خڕێتی خۆی سەری گێژە،
مرۆ لە هاڕاوی ئەو گەردیلانەی ڕۆحی هەنجن هەنجن دەکەن،
بەڵام...
هێشتا هیوایەک هەیە بۆ ژیان.

کەنار فاخر

پێش ئەوەی هەرچییەك بین، دەبێت کورد بین ... د. زاهیر سوران

نابێت هەیبەتی پێشمەرگە بشکێنین!

سەرەتا کە منداڵێك لە دایك دەبێت، فێری زمانی دایکی دەبێت واتە دایك، یەکەم مامۆستای مرۆڤە. پاشتر فێری وشەو قسەکردن دەبێت و ئەوجا هێدی هێدی فام دەکاتەوەو چاکەو خراپە لە یەکدی جودا دەکاتەوە. کورد هەمیشە ژێردەستە بووەو هەرگیز ئازاد نەبووە بەئێستایشەوەش لەبەرئەوەی خۆمان حەزمان لێی بووە زمانی دایکمان پشتگوێ بخەین، هەستمان بە نزمی و سووکی (لەچاو نەتەوەکانی تردا) کردووە، پێمان عەیب بووە، نەمان ویستووە بایەخی پێ بدەین. ڕاستە هەندێك (بە ژمارەی دەست دەژمێردرێن) نەگبەت کە شێوی شەویان نەبووەو هەموو ژیانی خۆیان تەرخان کردووەو خەریکی زمان و ئەدەبیی کوردیی بوون و تەمەنی خۆیان لە پێناویدا کردۆتە قوربانی بۆ ئەوەی ئەدەب و زمانی کوردیی بە زیندوویی بمێنێتەوە. بەڵام بەداخەوە کورد بە هەڵە لە ئایین تێگەیشتووە.

لای کورد ئایین بۆتە هەموو شتێك وەك: دایك، باوك، زمان، منداڵ، ویژدان و تەنانەت نیشتیمانیش. بەداخەوە لێرەشدا زۆربەمان بە هەڵە لێی تێگەیشتوون (ناحاڵی)، هەر کەس بە بۆچوونی خۆی و تێگەیشتنی لە زمانی ئارەبی دژی کورد بە کاری دەهێنێت کە زمانی زگماکی کەسمان نییە و نەبووە و لێکی دەداتەوە. ئارەبی زمانێکی دەوڵەمەندی ئاڵۆزی نەتەوەیەکی بێگانەیە و بە شەددە و فەتحەیەك مانای وشەکان دەگۆڕدرێن و لێکدانەوەی جودای بۆ دەکرێت، ئەوەش گوناهێکی دییە کە کورد دەی کات لەبەرئەوەی زۆربەی ئارەب خۆیان ناتوانن لێکدانەوە بۆ زمانەکەی خۆیان بکەن جا وای لە ئێمەی کورد.

با زۆر نەچینە ناو بابەتەکەوە ئێستا کاتی ئەوەیە یارمەتی هەژاران بدەین نابێت بۆ خۆدەرخستن بێت نابێتیش دەستی ڕاست بە دەستی چەپ بزانێت، دڵی یەکدی ڕابگرن، دەست مەنێن بە رووی نەدارانەوە (ڕۆژان رۆژی لە دوایە) مەهێڵین خراپەکار هەبێت لە نێوماندا، بە کوردیی و بە کورتی خودا لە هەموو ئایینە ئاسمانییەکاندا فەرموویەتی چاکە

بکە وخراپە مەکە.

لە بەرواری ٣١ / ١ / ٢٠٢٠ وێ بە نووسین و بەدەم هاوار دەکەم، خۆتان لەم ڤایرۆسە نوێیە بپارێزن! لە یەکدی نزیك مەبنەوە، ئێمە کوردین فرە جیاوازین لە کۆمەڵگاکان و نەتەوەکانی دی و ترایبەتمەندی خۆمانمان هەیە لەوانەیە مۆدێلی خۆپاراستنی ئەوان بۆ ئێمەو ئێرە لەبار نەبێت بەلام دەتوانین سوود لە بۆچوونەکانی دی وەر گرین، باشترە دەستی خۆتان ماچ بکەن لە منەتی بێگانەی، بەڵام بەداخەوە ئاش لە خەیاڵێك ئاشەوانیش لە خەیالێك. نزیکەی٣ هەفتە زیاترە ڕووی دەمم لەێ حکومەتە دەڵێم:- ئێمە لەشەری کات داین، کات لە بەرژەوەندی ئێمەدا نییە! هاوکات داوام (چەندین تەکلیف و واسیتە) لە حکومەت کرد ٢ هەفتە هاتووچۆ (هەموو جۆرەیەك) قەدەخە بکات، ئەوانیش بە کەماڵی ئیسراحەت وێك پیشەیی هەمیشەییان بڕیارەکانیان دەرکرد . گەر لەسەرەتادا شێشگێڕانەو خێرا گورج و جۆڵانە (سەوری و فەوری) بڕیاریان بدایە زۆر زۆر باشتر بوو، لە ١-١٥ ئازاردا باشتر کۆنترۆڵ دەکرا، ئیمڕۆ زیانە ئابووری و دەروونی و تەندروستییەکان فرە کەمتر دێبوون، نەدەگەیشتینە قۆناخی فۆبیای چەمچەماڵ، دەربەندیخان و سەربین… زانیاری دژبەیەك و هەڵەی ڕاگەیاندنەکان وایان لە خەلك کرد چاوەڕێی (چاوەڕوانی نەخۆشییەکی بێدەرمانە) چارەسەرو کۆتان و نەخۆشخانە بکات، ئەوە جگە لە بازرگانانی جەنگی کۆرۆنا، بەداخەوە بە هۆی هەڵەی ڕاگەیاندنی فەیسبووك و خۆمان و ئیداریی دەستەڵاتەوە گەیشتینە ئەم ڕۆژە!

ئەو ڕۆژەی هەمووان لەسەرئەعساب دەژین (مێشکمان ماندووە)، گشتمان لە خۆشەویستەکانمان دوورین یان دابڕاوین، کەم کەس هەیە ترووسکێك رووناکی تێدا مابێت، هەمووان دێستیان بەرزکردۆتەوە بۆ ئاسمان و دەپاڕێنەوە ودەڵێن : خوایە پۆزەتیڤ نەبێت واتە تووشی ڤایرۆسەکە نەبوو بێت، گەر هەبووش با کەم بێت چونکە بەرگەی لەمە زیاترو خراپتر ناگرین.

بەڕێزان، ڤایرۆسی کۆرۆنا هەموومانی جەنجاڵ کردووەو ترسی بڵاوبوونەوەی نەخۆشییەکە خەریکە تەنگمان پێ هەڵدەچنێت بەڵام دەبێت هەموومان هەموو سیناریۆ خراپەکانمان لەبەرچاودا بێت. هەرچەندە درەنگ وەختانێك بۆ کۆنترۆڵکردنی ڕێنماییە تەندروستییەکانی قەدەخەکردنی هاتووچۆ بەشێك لە شەرەفی بەرپرسیاریەتییەکە درا بە پێشمەرگە، بەڵام پێویستە بە ژمارەیەکی کەم بێت وەك هێمایەك (جۆرە ترسانێك) لەبەرئەوەی کە نابێت ئەوەندە ئاسایش، پێشمەرگەی، پۆلیسی هاتووچۆ، کارمەندی قائیمولمەقام… تاد

بخرێنە سەر شەقامەکان (هەیبەتیان مەشکێنن) وا مەکەن ئەوان قەرەباڵغی دروست بکەن . ئەو برایانەی سەر شەقامەکان وەك ئەوانەی نێو نەخۆشخانەکان پێویستیان بە کەلوپەلی خۆپاراستن و چەتریش (سەیوان) هەیە چونکە نابێت چەکەکانیان تەڕ ببێت ونابێت ئەوەندەش لە ئۆتۆمبیل و سەرنشینەکانی نزیك ببنەوە بەرکەوتن لە گەڵ ئۆتۆمبیل و سەرنشینەکانی ناویدا رووبدات (ئەوە کارێکی مەترسیدارە).

ئەوەی شایانی باسە نابێت حکومەت پێشمەرگەو ئاسایش بە ناهەق بکات بە قوربانی کۆمەڵێك تێنەگەیشتوو لە حکومەتیش و لە میللەتیش. دەبێت پێشمەرگە لە چەند خاڵێکدا دابنرێن وەك چاودێر بۆ کاتی نەخوازراو (هیوادارین پێویست نەبێت) نەك بۆ کۆنترۆڵکردن بەتایبەتی کە ئەم چەند ڕۆژە کەش وهەوا نالەبارەو بەرەو ناخۆشی دەچێت.

لە کۆتاییدا دەبێت دەزگاکانی خێرخوازی بە هانای کەمدەرمەتەکانەوە بچن (قەڵەباڵخی دروست نەکەن) راگەیاندنەکان وشەو زمانی پاراوی کوردیی ئاسایی بەکاربهێنن لە ئاخاوتن و نووسیندا، بۆ ئەوەی ورەی دانیشتووان بەرزبکەنەوە (لەوە زێدەتر میللەت تووڕە مەکەن) و زانستیانە و کوردانە ئاگاداریان بکەنەوە تا هاوکاریی یەکدی بن و بە یەکگرتوویمان سەر دەکەوین. هاوکات نابێت هەرکەسێك کەمێك ناساخ بێت ڕوو بکاتە نەخۆشخانە ، تەنانەت گەر تووشبوی ڤایرۆسەکەش بێت نابێت بەتەمای نەخۆشخانەی پێنج ئەستێرەیی بێت. پێویستە دانیشتوان ئەو ڕاستییە بزانن کە تەنیا ئەوانەی باری تەندروستییان خراپە دەبرێنە نەخۆشخانە دەنا ژمارەیەکیان بەرگریی لەشیان فرە خاسە و باش بەرگەی دەگرن و پێویستە لە ماڵەوە بە پێی نیشانەکان چارەسەری خۆیان بکەن و کەسی ساخ لە خۆیان کۆنەکەنەوە! بۆ ئەوەی تووشیان نەکەن تاکو نەخۆشییەکە بەڵاو دەکەن. لە مانگی نۆڤەمبەری ساڵپاردا دا ٤ نەخۆشی خۆم تووشی ئەنفلۆنزایەکی دەگمەنی بەهێز بوون (تەمەنیان لەسەروو ٦٠ ساڵانەوە بوون) نزیکەی یەك مانگ لە ماڵەوە مانەوە و نەهاتنە دەرەوە وەلێ کەسیان پێیان نەخستە نێو نەخۆشخانە وسوپاس بۆ خودا ئیمڕۆ هەرچواریان قنجو قیتن و تەندروستییان فرە خاسە و چ عەیبێکیان نییە.

هیوادارم هەمووان کوردانە ئیرادەتان بەهێز بێت، بۆ ئەوەی بەرگریی لەشتان بەهێز بێت و پێکەوە بە کەمترین زیان لە نەخۆشییەکە ڕزگارمان بێت، پێویستە لەم قۆناغەدا چاونەترس بین تێکڕا کارمەندە خۆنەویستەکانی تەندروستیی لە کاتی پێویستدا (بەپێی توانا) بە

هاناتانەوە دێین. مرۆڤی خاوەن یزدان و بە ئیرادە هەمیشە بەرگەی ئازارەکانی ڕۆژگار دەگرێت.

د. زاهیر سوران

پسپۆڕی نەخۆشییە درمەکان و گشتییەکان، سلێمانی.

٢٦ / ئاداری ٢٠٢٠

وریای پڕوپاگەندەی تاریکبیران بن! … ئاوات ئەسعدی

لە هەلومەرجی نائاساییدا، وەکو ئەمرۆ کە باس باسی ڤایرۆسی کۆرۆنایە، دەنگوباسی نائاسایی زۆر ئەبێت. زۆرجار مرۆڤی تینوی هەواڵ بایەخ بە هەموو بڵاوکراوەیەك ئەدات، بێ هیچ وردبونەوەیەك لە سەرچاوەی هەواڵەکە، یان مەودای راستیی ئەو بابەتە، بە تایبەت لە جیهانی ئەمڕۆی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان، کە پڕە لە هەواڵی سەیرو سەمەرەش.

ئەم راستەیە ساکارەی تینوبوونی هەواڵ لە لایەن مرۆڤەوە بازاری کەسانیی "بەدمەبەست" و "تاریکبیر" گەرم ئەکات. ئەمانەش زۆرن: سیاسەتمەدارانی بە سروشت پەڕگر وکینەلەدڵ، یان ئەوانەی خۆیان کردوەتە "پسپۆرو شارەزا" کە لەراستیشدا کارەکانیان دوورە لە هەموو پێوەرێکی زانستی، بە تایبەتیش لایەنگرانی تیۆری کەینوبەین (نڤریە المۆامرە)، کە هەرگیز ناتوانن و نایانەوێ خۆیان لە قەرەی باری راستەقینەی رووداوەکان بدەن… ئەم سێ پۆلە بەدمەبەست و تاریکبیرە، کە ژمارەشیان کەم نیە، بە هیوای گەیشتن بە ئامانجە گوماناوییەکانیان، لە تاوانبارکردنی نەیارانیان یاخود بۆ چەسپاندنی بیرە ژەهراویەکانیان، لە لای خۆیانەوە دەست ئەکەن بە هەڵبەستن و هۆنینەوەی هەواڵ و بانگاشەی دوور لە راستییەوە. خوێنەری سادەو خۆشباوەڕیش بەم بابەتانە ئەکەوێتە داوی خوێندوەو بڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵە هەڵبەستراوانە… کێشەکە لە کاتێکدا ئەبێتە کێشەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی مەنگ و گێرەشێوێن، ئەگەر کەسانیی ئەکادیمی یان رۆشنبیر، بە هۆشیاریانە، یان لە بێ

ئاگاییەوە، ببنە ئامرازی بڵاوکردنەوەی ئەو هێرشە نالەبارەی تاریکبیران. بۆیە لە دامێنی ئەم راستیەوە ئەتوانین بڵێین: ئەگەر خوێنەر بە گشتی و رۆشنبیریش بەتایبەتی ئەرکی سەرشانی لەو رووەوە فەرامۆش بکات، کە هیچ بەدواداچوونێك بۆ ئەو هەواڵانە ئەنجام نەدات، ئەوا بۆ تاریکبیران زۆر بە ئاسانی ئەڕەخسێ، بیانکەنە ئامرازێ بۆ ئامانجە رەشەکانی خۆیان و بتوانن دڕ بدەنە بیروهۆشی کۆمەڵگەو، بیروباوەری خەڵکی بە جۆرێك بشێوێنن. ئەم کێشەیە لە هەموو کۆمەڵگاو وڵاتێکدا هەیە. تەنانەت لە ناو کۆمەڵگا دیموکراتیە پێشکەوتوەکانیشدا هەستی پێدەکرێت.
باشترین رێگا بۆ بەرگرتنی ئەم شەپۆلە زیانبەخشەی بەدکاران وتاریکبیران ئەوەیە، هەرکاتێك هەواڵێکی بە روخسار گرنگ، بەڵام گوماناویت، پێگەیشت، بە تایبەت ئەگەر لە سەرچاوەیەکی نافەرمیەوە بێت، چەند چرکەساتێکی خۆت بۆ ئەو هەواڵە تەرخان بکە. لێکۆڵینەوەیەك بۆ هەواڵەکە بکە و بزانە، ئاخۆ ئەو هەواڵە، هەرهیچ نەبێت لە لایەن دو سەرچاوەی بڕواپێکراو وبێلایەنەوە پشتراست کراوەتەوە یان نە؟ ئەگەر شتی وات نەدۆزیەوە، ئەوا بە گومانەوە تەماشای ئەو هەواڵە بکە. یان هەر هیچ نەبێت بڵاوی مەکەرەوە. بەمەش گورزێ لە ئامانجی تاریکبیران ئەدەیت.
دەزگای میدیا فەرمیەکان هەزار ویەك حیساب بۆ سەرچاوەکانیان ئەکەن و نایانەوێ بە بڵاوکردنەوەی هەواڵی ناڕاست بکەونە بەر شاڵاو و رەخنەوە. خۆ ئەگەر هەواڵێکی گرنگی ئەوتۆشیان دەست کەوت لە سەلماندنی راستیەکی پڕبایەخ یان رچەشکێن، ئەوا دڵنیابە، زۆر بە پەلە ئەو هەواڵە ئەگەیەننە خوێنەرانیان وەك یەکەمین سەرچاوە. بەمەش ئەرکێکی سەرەکی کارەکانیان بە ئەمەکەوە لە راگەیاندندا بەدی ئەهێنن.
بۆیە خوێنەرو رۆشنبیران پێویستە هەمیشە وریای هەواڵ وپڕوپاگەندەی تاریکبیران بن!

ئاوات ئەسعدی

25/03/2020

منداڵان و کۆرۆنا … ڕۆزا شوان

ڤایرۆسی کۆرۆنا (کۆڤید – نۆزدە) لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا بڵاوبۆتەوە، بووە بە پەتایەکی ترسناک و کوشندەی جیهانی و ژمارەی تووشبووان و مردووان ڕۆژ لە دوای ڕۆژ، لە زیادبوون و هەڵکشاندایە، مرۆڤی سەرقاڵکردوون هەموو بوارەکانی ژیانیشی سڕکردوون.. ڤایرۆسی کۆرۆنا جەنگێکی بایۆلۆژی و سایکۆلۆژی دەستەویەخەی لە دژی مرۆڤ بەرپا کردووە ، شەڕێکی گەردوونی وەهاش بەبێ زیان و قوربانیدان نییە.

تا ئێستا دەرمانێکی کاریگەری دژە ڤایرۆسی کۆرۆنا نەدۆزراوەتەوە.. بەڵام پزیشکان و دەرمانسازان لە هەوڵ و کۆشش و تاقیکرنەوەی بەردەواماندا و زۆر نزیکبوونەتەوە لە بەرهەمهێنانی دەرمانی دژە کۆرۆنا. پێویستە گەشبین بین و بە هیوا و بێ ئومێد نەبین.

پێویستە بە تەواوی پەیڕەوی ڕێنماییەکان خۆپاراستن لە تووشبوون بە کۆرۆنا بکەین و مەترسییەکانی ئەم پەتایە بە هەند وەربگرین.. وتراویشە: "خۆپاراست.. باشترە لە چارەسەرکردن".. هیوادارم کە تووش نەبن و لەم بەڵایە بەدووربن.

دێینە سەر کرۆکی باسەکەمان (منداڵان و ڤایرۆسی کۆرۆنا).. بۆچی منداڵان کەمتر یا بە دەگمەن تووشی کۆرۆنا دەبن..؟! ئەم پرسیارە پزیشکان و زانایانی بواری تەندروستی و توێژەرانی ئەم دیاردەیەیان سەرسام کردووە ، تا ئێستا نەگەیشتوونەتە وەڵامێکی راستی و گشتی کە بڕوایان پێی هەبێت.. ئەوەی تا ئێستاش لەم بارەیەوە بڵاویان کردوونەتەوە، بۆچوون و رای تایبەتییە. هەندێک پێیان وایە کە هۆی تووشنەبوونی منداڵان بەم پەتای کۆرۆنا، دەگەڕێتەوە بۆ ئەم هۆیانە:

١- لەبەر ئەوەی سییەکانی منداڵان پاکترن و هەوای پیس کەمتر چووەتە سییەکانیان.

٢- منداڵان جگەرە و نێرگەلە ناکێشن، کە زیان بە سییەکان دەگەیەنن.

٣- نەخۆشی درێژخایەن لە منداڵاندا کەمترە.

٤- لەبەر ئەوەی منداڵان قەڵەو نین و لە جم و جووڵەی بەردەوامدان.

٥- خانەکانی جەستەی منداڵان هوتێل نین بۆ کۆرۆنا و بتوانن تێیاندا بحەوێنەوە.

تا ئێستا وتراوە کە کۆرۆنا مەترسی لەسەر تووشبوونی منداڵان نییە و نایگرن.. بەڵام توێژینەوەکان ئەم بۆچوونەیان، بە هەڵە خستەوە و بەیان دەرکەوت کە منداڵانیش تووشی کۆرۆنا دەبن و توانای گواستنەوەشیان بە کەسانی تر هەیە.

ئەو هەواڵەش زۆر بە خێرایی بە جیهاندا بڵاوبۆوە، کە کۆرپەیەک دوای سی کاتژمێر لەدایکبوونی لە (٥ / فێبرواری/٢٠٢٠)دا لە وڵاتی چین، تووشی کۆرۆنا بوو، تا ئێستا بچووکترین منداڵی تووشبووی تۆمارکراوە.

بە پێی تۆژینەوەکانی ناوەندی تەندروستی چین، ژمارەیەک منداڵانی خوار تەمەن (١٠) ساڵانیش تووشی پەتای (کۆڤید – ١٩) بوون، هەر ئەو ناوەندە ڕێتیشی کردەوە، کە نیشانەکانی ئەم پەتایە لە منداڵانی تووشبوودا دەرناکەون.

ئەو (٢٧) منداڵەی کە لە نەخۆشخانەکانی شاری (وۆهان)ی چیندا خەوێنران و پشکنینیان بۆ کرا، لە سەرتا هیچ نیشانەیەکی پەتاکەیان تێدا دەرنەکەوتووە، تەنیا ئێشەکی کەمیان هەبووە، کەمێ کێشەشیان لە کۆئەندامی هەناسەیاندا هەبووە، لەگەڵ ئەوەشدا یەکێکیان گیانی لەدەست دا.

بەڵام (لویس بەنت) کە پزیشکێکی هۆڵەندییە، کە لێکۆڵینەوەی لە کەسەکەی ئەم منداڵەی چینییە کردووە کە گیانی لەدەست داوە، پێی دەرکەوتووە، کە ئەو منداڵە کێشەی دیکەی تەندروستی هەبووە. واتە مردنەکەی بە هۆی نەخۆشی ترەوە بووە.

پزیشکە هۆڵەندییەکە، ئەوەشی بۆ دەرکەوتووە کە منداڵانی کوڕ زۆرتر لە منداڵانی کچ تووشی کۆڤید نۆزدە دەبن.. هیچ ئاماژەیەکیشی بە هۆی ئەم جیاوازییە نەداوە. سەنتەری کۆنترۆڵکردنی نەخۆشییەکانی چین، ئەوانیش لە تۆژینەوەیەکی وردا لەسەر ڤایرۆسی کۆرۆنا، ئەوەیان بۆ دەرکەوتووە، کە ژنان و منداڵان ئەگەری کەمتریان هەیە بە تووشبوونی ڤایرۆسی کۆرۆنا و گیان لە دەستدان.

لەگەڵ ئەوەشدا، منداڵانی تووشبوو دەتوانن ڤایرۆسی کۆرۆنا بۆ گەورەکان بگوازنەوە.

تا ئێستا کەمترین ڕێژەی تووشبوون بە کۆرۆنا، لە ڕیزی منداڵاندا هەیە.. تازەترین لێکۆڵینەوەش دەربارەی بڵاوبوونەوەی پەتای کۆرۆنا، لە لایەن کۆمەڵەی پزیشکی ئەمریکییەوە بڵاوکرایەوە، توێژەنەرەکان ئەوەیان لەم بڵاوکراوەکەیاندا ڕاگەیاند، کە تووشبووانی کۆرۆنا لە ڕیزی منداڵاندا، بە دەگمەن هەیە.

مامۆستای زانستی ڤایرۆسەکان لە زانکۆی (ریدینگ) ی ئینگلتەرا، دەڵێت:"بە هۆکاری ناروون و ناورد بە لامانەوە، وا دەردەکەوێت کە منداڵان بە تەواوی لەو ڤایرۆسە پارێزراون، یان تووشبوونیان بە قورسی نییە"
ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت، کە منداڵان تووشی نموونەیەکی سووکی نەخۆشییەکە دەبن، بە جۆرێک کە هیچ نیشانەیەکیان پێوە دیارنییە.. لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی ئەوەی کە کەسوکاریان بە هەندی نەزانن و نەیان بەن بۆ لای پزیشک یا نەخۆشخانە.. بۆیە حاڵەتەکانی تووشبوونیشیان تۆمارناکرێت.
مامۆستای وانەبێژ، خاتوو (ناتالی ماکدیرمۆت) لە لە زانکۆی لەندەن، هاوڕایە و دەڵێت:
"ئەو منداڵانەی کە تەمەنیان لە پێنج ساڵان زیاترە، لەگەڵ هەرزەکاراندا، سیستەمێکی بەرگری بەهێزی پارستنیان هەیە بە بەرگریکردن لە دژی ڤایرۆسەکان.. لەوانەیە کە تووشبن و ڤایرۆس بچێتە گیانیانەوە، بەڵام بەسووکی نەخۆش دەکەون، لەوانەش کە هیچ نیشانەیەکیان لە بەدی نەکرێت"
بڵاوبوونەوەی کۆرۆنای ئێستا لە چیندا، تەنیا روداو نییە، لە بڵاوبوونەوەی نەخۆشی (سارس) لە چیندا، کە هەیەکەی ڤایرۆسەکە هەر لە جۆرە کۆرۆنا. لە ساڵی (٢٠٠٣) لە کۆی (٨٠٠٠) توشبوو (٨٠٠) کەس گیانیان لەدەست دا.. لەو ژمارە تووشبووە، رێژەی تووشبوان لە ناو منداڵاندا، نزیکەی (لە سەدا دە) بوون، بە سووکیش گرتیان.
لە ساڵی (٢٠٠٧) دا ناوەندی کۆنترۆڵی نەخۆشییەکانه ئەمریکی راگەیاند کە (١٣٥) منداڵ تووشی ڤایرۆسی (سارس) بوونە.. بەڵام هیچ حاڵەتێکی گیان لەدەستدان لە نێوان منداڵان و هەرزەکاراندا تۆمار نەکرا.
هەر (ناتالی ماکدیرمۆت) لەو بڕوایەدایە، کە منداڵان بۆیە تووشی ڤایرۆسەکە نەبوون وەکو گەورەکان، چونکە پەتاکە لە کاتی سەری ساڵی تازەی چینیدا بڵاوبۆوە، لەو کاتەدا قوتابخانەکان داخرابوون. بۆیە رێژەی منداڵانی تووشبوو بە ڤایرۆسی کۆرۆنا دەگمەنە، هەروەها دایکان و باوکانیش، لە هەموو کەس زیاتر جگەرگۆشەکانیان لە تووشبووان دووریان دەخەنەوە.. بەڵام لەگەڵ ئەوشدا ڤایرۆسەکە تەشەنەی کرد و بڵاوبۆوە.. ئەو بیرۆکەیەش بە هەڵە کەوتووە، کە منداڵان تووشی کۆرۆنا نابن و نایگرن.
هەر لەم بارەیەوە، توێژەرانی (ناوەندی کۆنترۆڵی نەخۆشییەکانی ئەمریکی) دەڵێن:
"ئەوانەی لێکۆڵینەوەیان لەسەر ئەو منداڵە تووشبووانە کردوون، ئەوانەی تەمەنیان لە دوانزە ساڵان کەمتر بوون، لە نەخۆشخانەکاندا

پێویستییەکی کەمتریان بە چارەسەرکرن هەبووە"
سەرەڕای ئەوەی کە جەخت لەسەر ژمارەیەکی کەمی منداڵانی تووشبوو بە ڤایرۆسی کۆرۆنان کرا، بەڵام شارەزایان بڕوایان بەوە نییە کە ئەم پەتایە بۆ منداڵان ناگوازرێتەوە و تووش نابن.
هەر لەم بارەیەوە (ئەندرە فریمان) لە زانکۆی (کاردیف) لە (ویڵز) کە شارەزایەکی نەخۆشییە گواستراوەکانە، دەڵێت:" ئەمە زیاتر راسترە کە منداڵان رادەیەکی بەرگرییان لە دژی ڤایرۆسی کۆرۆنا هەیە.. هۆیەکی کێش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەسەڵات بە دوادچوون بە حاڵەتەکانی منداڵان ناکات کە نیشانەکان لێیان دەرناکەون، یا بە ئەوانەی کە نیشانەکان بە سووکی لێیان دەردەکەون"
بەرزکردنەوەی ورەی منداڵان:
١ـ پێویستە بە شێوازێکی ساکار و ئاسان، باسی ڤایرۆسی کۆرۆنا بۆ منداڵان بکەین. ئەو مژدەیەشیان پێبدەین، کە منداڵان زۆر بە کەمی تووشی ئەم پەتایە دەبن، گەر خۆیان بپارێزن تووشینابن، گەر توشیشبن سووک دەیگرن و زۆرش چاکدەبنەوە.

٢ـ داوایان لێبکەن کە پابەندبن بە رێنماییەکانی خۆپاراستن لە تووشبوون بە کۆرۆنا. رۆژی چەند جارێک بە ئاوی شلەتێن و بە سابوون، پاک دەستەکانیان و دەموچاویان بشۆن.. گەر پێویستیشی کرد لە گەڵ ئەوەی دایکان و باوکانیاندا بۆ شوێنێک بچن، پێویستە دەمامک لە دەموچاویان بکەن و دەستکێش لەدەستەکانیان بکەن.. تەوقەش لەگەڵ کەس نەکەن، نەچنە شوێنی قەرەباڵغی، پەنجەش بە دەم و لووت چاویان نەکەن.
٣ـ گەر تووشی تەنگەنەفەسی و کۆکە و ئازار بوون و تایان لێهات و هەست بە ئێش و بێ تاقەتی بکەن.. پێویستە بیانبەن بۆ نەخۆشخانە و پشکنینی پێویستیان بۆ بکەن.
٤ـ هەوڵبدەن بە چەند رێگایەک ورەی منداڵەکانتان بەرزبکەنەوە.. لە پێش منداڵەکانتان پێویستە خۆتانیش ورەتان بەرزبێت.. گەشبین و هیوادارین بە سەرکەوتن بەسەر پەتای کۆرانادا.. تا منداڵەکانیشتان چاو لە ئێوە بکەن و حاڵەتێکی ئاسایی بێت بۆ لایانەوە.
٥ـ چیرۆکی خۆش و هۆنراوەی ناسک و مەتەڵیان بۆ بخوێننەوە و نوکتەی خۆشیان بۆ بگێڕنەوە و لەگەڵیاندا پێبکەنن و یاری بکەن.
٦ـ قەڵەمی رەنگاوڕەنگ و کاغەز بخەنە بەردەستیان.. با تاوێک بە وێنەکردنەوە سەرقاڵبن.. تێبینی وێنەکانیشیان بکەن و

بزانن گوزارشتیان لە چی کردوون.
٧- بە وانەکانی قوتابخانەدا بچنەوە.. گەر دەتوانن وانەی تازەیان فێربکەن.
٨- رۆژی تاوەکێش، با سەیری بەرنامەکانی منداڵان لە تەلەفزیۆندا بکەن.
٩- لە ئیشوکاری ناوماڵدا، ئەرکی سووکیان پێ بسپێرن و ستایشی کارەکانیان بکەن.
١٠- بێگومان خواردن و خواردنەوەی باش و پێویست، توانای بەرگری جەستەیی منداڵەکانتان لە دژی ڤایرۆسی کۆرۆنا و لە دژی هەموو جۆرە ڤایرۆسەکانی تر بەهێز دەکات.. ئەمەش خاڵێکی گرنگ و پێویستە لە رووبەڕووبوونەوەی کۆرۆنادا.
١١- نووستن بە رادەی پێویست، بەرگری لەش لە دژی ڤایرۆسەکان بەهێزدەکات.. بۆیە پێویستە منداڵەکانتان رابهێنن کە مەستی نووستن بن.
١٢- بێجگە لەو خاڵانەی ئێمە باسمان کرد.. بە دڵنیاییەوە ئەوەی دایکان و باوکانیش رێگای تر و بیرۆکەی جوانی ترتان هەیە، بە سەرقاڵکردنی منداڵەکانتان و بە ورە بەرزکردنەوەیان لەم دۆخە نائاساییەی رووبەڕووی هەموو خێزان و تاکێک بۆتەوە.

رەزا شوان
نەرویج: ٢٥/ ئادار/ ٢٠٢٠

چ حەشرێکە … سەردار جاف

چ حەشرێکە ناو جەرگەی شار
لە پایتەختم
لە هەموو شارانی دونیا
سەدا و لوورەی چۆڵەوانی
خورپەیەکن
بە ناخی مرۆ ڕۆ دەچێ
لە کەناری
هەر دەریا و ڕووبار و شارێ
لە سەر شەستەی

هەر قەڵایه ك
بن دیوارێ
تەرمی فرمێسکێ دەبینم
لە خەندە و پێکەنینێکی درۆ دەچێ
بۆنی بزەی لێوەکانتان
چرپەی پیاسەی خیابان
پرسەی حەسرەتی گرینۆک
ژاوەژاوی نێو بازاڕتان
فتیلەیەکی پڕپۆڵە و
بە سوتماکن
ژەمێ پشووی ئامێزی ئیبن مستەوفی
نیگای دووری بازاڕی سپی نیشتیمان
دەستەسڕی ئەشکی چاوانمان هەڵدەخا
کەچی هەستمان
مردووی ژەنەڕاڵی ڤاکسینێکی
نێو کۆرڤاکن
لەو دیو گەڵا ڕەنگاڵەکانی بن قەڵا
تەسبیحی هەناسەی ئێوە
دەهۆنێتەوە چۆلەکە
ژەندرمە جل بۆرەکانیش
سۆزی ئێوەیان دزیوە و
دان ڕۆ دەنێن بۆ کۆتر و بۆ تەڵەکە
نافورەکانی لای مەچکۆ
لێوڕێژن لە وشکاییتان
بێ قەڵبەزەی سیحر و جوانی
سەمای مەرگە و
پەنجەمۆری تەڕی ئێوەی
لێ نیشتووە
لە باتەوە
سەرەتاتکێی سیروان و کۆڵانی کۆنی تەعجیل بکە
یا بە بەر قەڵای پڕ دەنگا ڕابمێنە
مەحشەرێکی پڕ شیوەنە
کەسێ نەبێ
شان و ملی قەڵا شێلێ
ئای کە بە هەست و پڕ سۆزن
چ ئاپۆڕا و جەنجاڵیتان بۆ ئەم شارە
جێ هێشتووە

Bad Camberg
25l3 l 2020

نابێ سیاسەتی کەڕەنتینەکردنی خەڵك ببێتە بیانو بۆ سەرکوت و بێدەنگکردن!

بەرپرسانی هەرێم لە هەردوو زۆنی زەردو سەوز، لەسەر ڕەخنەگرتن لە شێوازی مامەڵەی دەسەڵاتدارانی هەریم لەگەڵ پرسی ڤایرۆسی کۆرۆنا، هەریەکە لە مامۆستا (سەنگەر جەوهەر) لە شارۆچکەی تەق تەق و ڕۆژنامەنوس (هێمن مامەند) لە هەولێر، دەستگیر و زیندانی دەکەن.

ڕەخنەی هێمن مامەند لە دەسەڵاتدارانی هەولێر ئەوەبووە کە بەرامبەر بە ژیانی هاوڵاتیانی کەمدەرامەت بێباکن و تائێستا مووچەی مانگی ١٢ی مووچەخۆرانیان نەداوە و ئاماژەی بەوە کردوە کە ئەگەر بارودۆخەکە بەو جۆرە بڕوات خەڵکی برسی و هەژار ناتوانن هەتا هەتایە پابەندی مانەوە بن لە ماڵەکانیان و دەڕژێنە سەر شەقامەکان. مامۆستا سەنگەر جەوهەریش لەسەر ڕەخنەی لە ئیدارەی شارۆچکەی تەق تەق دەستگیراکراوە.

گومان لەوەدا نیە کە حکومەتی هەرێم لەهەردوو زۆنی زەرد و سەوزدا، بێجگە لە سیاسەتی کەڕەنتینەکردن و زیندانیکردنی خەڵك لە ماڵەکانیاندا، هیچ

رێوشوێنێکی دیکەی نەگرتوە
بۆ ڕوبەڕووبونەوەی کارەساتێك کە ڕەنگە بەهۆی ڤایرۆسی کۆرۆناوە
ڕووبەڕووی خەڵکی
کوردستان بێتەوە. بێجگە لە هەندێ هەنگاوی کەموکورتی تەندروستی کە
بەهیچ جۆرێك
وەڵامدەرەوەی بارودۆخەکە نیەو هەروەها دابەشکردنی برێك کۆمەکی
خۆراکی بەسەر هەندێ
هاوڵاتی کەمدەرامەتدا لەرێگای خێرو سەدەقەی هەندێ لە
دەوڵەمەندانەوە، کە ئەوەشیان
کردوە بە منەت و موزایەدە بەسەر خەڵکەوە. لە کاتێکدا حکومەتی
هەرێم و دوو حزبە
دەسەڵاتدارەکەی ناوچەی سەوزو زەرد، ئەرکیانە لەو سامانەی کە
ساڵانێکی زۆرە لە
داهات و قووتی خەڵکی کوردستان تاڵانیان کردوە، کۆمەکی دارایی بە
بێکارکراوەکان
بکات و هاوکاری پزیشکی و خۆپاراستن و خۆراک بەسەر هاوڵاتیانی
کەمدەرامەتدا دابەش
بکات و مووچەی مووچەخۆران بە بێ دواکەوتن دابەش بکات، بەڵام لە
بەرامبەر هەموو
ئەوانەدا بێدەنگ و کەمتەرخەمە. بە هەزاران خێزان پێویستیان بە
مووچەکانیانە و
هەزارانی دیکە کە بەکاری رۆژانەیان ژیانی خۆیان و خێزانەکانیان
دابین دەکەن، ئێستا
ڕوبەڕووی برسێتی دەبنەوە. ئەوە لە کاتێکدا کە نزیکەی دوو هەفتەیە
خەڵك لە
مالەکانیاندا کەرەنتینەکراون و تا کۆتایی مانگی ئازار قەدەغەی
هاتوچۆ بەردەوام
دەبێت و ئەگەری ئەوەش هەیە کە درێژتر بکرێتەوە!

ئێمە
لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان سەرکۆنەی ئەو سیاسەتە
ملهوڕانەیەی
دەسەڵاتدارانی هەرێم دەکەین کە بەناوی خۆپاراستن لە ڤایرۆسی
کۆرۆناوە دەیانەوێ
فەزای سەرکوت و تۆقاندن بەسەر خەڵکدا بسەپێنن. داوا دەکەین
دەستبەجێ هەردوو دەستگیرکراوەکان
ئازاد بکرێن و هاوکات بەرپرسیارێتی خۆیان بۆ دابینکردنی سەلامەتی

ژیان و گوزەرانی
هاوڵاتیان جێبەجێ بکەن. بێگومان خەڵکی کوردستان ناتوانێ بەناوی سیاسەتی
کەرەنتینەکردنەوە سیاسەتی برسیکردن قبوڵ بکات و بەناچاری بۆ پاراستنی
ژیانی خۆیان، وەکو چۆن ئێستا پێیڕەوی لە رێنماییە تەندروستی و خۆپارێزیەکان دەکەن،
بەرگری لە قوتی ژیانیان دەکەن!

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان

٢٥/٣/٢٠٢٠

حکومەتی ڕۆژ!! … شاخەوان سەنگاوی

ئەگەر بە تەماشایەکی سەرپێیانەش بێت بڕوانیینە کابینە یەك لە دوای یەکەکانی حکومەتی هەرێم دەگەینە ئەڕاستیەی لە ئیدارە دانی دامەزراوەکانی دوڵەتداریدا بە شێوەیی پلەبەندی پلان دانان کاریان نەکردووە، سەرە ڕایی هەبوونی وەزارەتێك بە ناوی پلاندانان. هەر بۆیە لە سەرجەم کارەکانی حکومەت کاریگەیی ڕۆژو ڕەزامەندی لایەنی بەرامبەر کە کاربەدەستان حکومەت بە ئامانجی جێ بەجێکردنی مرامەکانی خۆیان بە ئامانجی گەیشتن بەو ئامانجەی کە خۆیان دەیانەوێت نەك دامەزراوەکانی حکومەت بە سەر دەرئەنجامی کارەکانیانەوە دیارە چونکە کاربەدەستانی ئەم هەرێمە ئیدی نازانم بڕوایان بە پلان نیە یان لە بنەچەدا پلان بوونی نیە بۆجێ بەجێکردنی کارەکان، هەر بۆیە دەبینین کاربەدەستانی یەکەمی حکومەت و وەزارەتەکان بە بێ لە بەرچاوگرتنی ئەرکی بەرپرسیارێتی بەرامبەر تاکەکانی ئەم هەرێمە دەست دەبەن بۆ سەرجەم کایەکانی حکومەت داری بە نموونە سندوقی خانەنیشینی فەرمانبەران کە ئەمە رۆژەیەك لە موچەی فەرمانبەران دەبڕێت بە ئێستاشەوە بۆ ئەم سندوقە کەچی تائێستا کەس نازانێت دەچێتە کوێ وە چی لێدێت؟ هەر بۆیە دەبینین

کاتێك حکومەت توشی سادەترین قەیران دەبێت کاربەدەست بە بێ سێمینەوە لە بەرامبەر هاولاتیان بەشێوەیەکی تەموو مژاوی ئفلاس بوونی حکومەتەکەیان ڕادەگەینن بە بێ ئەوەی هەستی بەرپرسیارێتیان تێدابێت، هۆکارێك بێت بۆ دەستلەکارکێشانەوەی خۆیان. کاتێك دەبینین بە سی ساڵ لە تەمەنی حکومڕانی کوردی کەچی خاوەنی هیچ سیویلەیەکی نقدی نەبێت بگرە زۆربەی ئاماژەکان بە سالبیش دەردەکەون. کەواتە ئە ئەمەیە حکومەتداری ڕۆژ کاتێك مامۆستایانی وەزارەتی پەروەرد هاتنە سەرشەقامەکان بەو ئامانجەی کە ئەم دەستەی کومەڵگا عەرشی کورسیەکانیان هەڵنەلەرزێنن بە بێ خوێندنەوەیەکی زانستیانەو پلان بۆدانراو بەڵکو بەشێوەیەکی پیلان بۆدانراو مووچەکەیان زیاد دەکەن و بگرە دەیخەنە سەرەتای لیستی مانگانەی مووچەوە، هەمان کاریش ڕاست دەردەچێت کاتێ شەڕی نەگریسی داعش سەریی هەڵدا کەواتە پێشمەرگە پارێزەری نیشتمانە ئاراستەی سەهمەکە کاربەدەستان بەلای ئەواندا شکایەوە، ئەم جوڵە پێکردنی ئاراستەی سەهمی بەرژەوەندیەکانی کاربەدەستان تا زەمەنی کرۆناش بەردەوامی هەیە. هەر بۆیە ئێستا کە دەبینین کەرتی تەندروستی و وەزارەتی ناخۆ لە پێشەوەی لیستەکەی حکومەتدایە بگرە لە ئەگەری درێژە کێشانی ئەم دۆخە لیستی مووچە بەم شێوەیەی لێدێت ئەمیش لە بەر ڕۆشنایی ئەوەی لە سەر زاری خۆیانەوە بەتایبەتیش وەزیری ناوخۆ کە دەڵێت داهاتی ناوخۆ نزیك بۆتەوە لە سفر کەواتە 250 ملیار دینار لە داهاتی ناوخۆ کە حکومەت بۆ مووچە بەکاری دەهێنا کەم دەکات، لە بەرامبەر ئەوەشدا کاتی نەوت بەنزیکە 60 دۆلاری ئەمەریکی بوو وەزارەتی سامانە سروشتیەکان مانگانە 350 ملیاری بە شێوەیەکی نەگۆڕ دەخستە سەر حسابی وەزارەتی دارایی ئەی ئەگەر هاتوو نرخی نەوت بەنرخی ئەمڕۆی کەکەمترە لە 22 دۆلار لەم حاڵەتەدا دەبێت حکومەت پارە بدارت کۆمپانیاکانی نەوت ئەویش بەهۆی جۆرێتی گرێبەستە نەوتیەکانی هەریم کەواتە دەگەینە ئەو ئەنجامە ئەم بڕە پارەیەش لە داهاتی هەرێم ئەگەر سفر نەبێ کەواتە نزیکە لە سفر. ئەوەی دەمێنێتەوە 21 ملیارەکەی هاوکاریەکانی حکومەتی ئەمریکایە کە ئەمیش کەمی کردووە بۆ 8 ملیار دینار کەواتە حکومەتی هەرێم ئەوەی لە بەردەستیدایە تەنها ئەو 453 ملیارەکەی بغداد دە کە بەناویی مووچەی مانگی سێ 2020 بەڵام حکومەتی هەرێم بۆ دابەشکردنی مووچەی مانگی دوانزدە هەندێ لە وەزارەتە بچوکەکانی پێ دابەش دەکات (بێجگە لە وەزارەتەکانی خوێندنی باڵا و پەروەردە و اوقاف) ئەو باقیەیی دەمێنێتەوە دەدرێت وە بە مووچەی مانگی یەکی وەزارەتی تەندروستی و ناوخۆ چونکە بەرژەوەندی دەسلاتداران هەرێم تا ئێستا لە گەڵ ئەم دوو وەزارەتەدایيە ئەمەیە پیلانی دەسەڵاتدارانی ئەم

هەرێمە نەك پلان.........

شاخەوان سەنگاوی
shaxewan.saed@gmail.com